

**Valikoiva parinmuodostus emotion ja käyttäytymisen säätelyn
alueella sekä sen ilmeneminen puolisoiden ja lasten
perheilmapiiriarvioinneissa**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
Psykologian laitos
PL 35
40351 Jyväskylä

Raila Niittymäki
Jyväskylän yliopisto
Psykologian laitos
Pro gradu -tutkielma
kevät 2001

TIIVISTELMÄ

Valikoiva parinmuodostus emotion ja käyttäytymisen säätelyn alueella sekä sen ilmeneminen puolisoiden ja lasten perheilmapiiriarvioinneissa

Tekijä: Raila Niittymäki

Ohjaaja: Akatemiaprofessori Lea Pulkkinen

Psykologian pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto, Psykologian laitos

Kevät 2001

60 sivua

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella valikoivaa parinmuodostusta emotion ja käyttäytymisen säätelyn näkökulmasta sekä sen ilmenemistä puolisoiden ja heidän lastensa perheilmapiiriarvioinneissa. Tutkimus kuului Emotion ja käyttäytymisen säätely - tutkimusprojektiin, jossa oli mukana vuodesta 1968 alkaen seurattuja Lapsesta aikuiseksi -pitkittäistutkimuksen alkuperäisiä tutkittavia, heidän puolisoitaan ja lapsiaan. Tämän tutkimuksen otos koostui osasta tutkimusprojektiin osallistuneista pariskunnista (N = 59, iältään 38 - 39 -vuotiaita) ja heidän lapsistaan (N = 90, iältään 7 - 13 -vuotiaita), joista kerätyistä tiedoista hyödynnettiin puolisoiden emotion ja käyttäytymisen säätelyyn liittyviä kyselylomakkeita sekä aikuisten ja lasten perheilmapiiriarviointeja. Aineiston parittaisen järjestämisen menetelmään (Gonzalez & Griffin, 1997) perustuneet osittaiskorrelaatiokertoimet osoittivat, ettei koko otoksen tasolla ilmennyt valikoivaa parinmuodostusta. Suhteellisten erotuspistemäärien perusteella otoksesta erottui kuitenkin selvästi jokaisessa emotion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujassa keskiryhmän lisäksi sekä samanlaisia että erilaisia pareja. Eri ryhmien välisiä eroja puolisoiden ja lasten perheilmapiiriarvioinneissa oli kokonaisuudessaan hyvin vähän. Osa eroista oli oletuksen mukaisia siten, että samanlaisilla pariskunnilla oli myönteisempi perheilmapiiri kuin erilaisilla pareilla. Muutama ero oli kuitenkin oletuksen vastainen.

Avainsanat: valikoiva parinmuodostus, emotion ja käyttäytymisen säätely, perheilmapiiri, aviopuoliso

JOHDANTO

Valikoiva parinmuodostus (assortative mating) viittaa yksilöiden taipumukseen valita seurustelu- ja aviokumppaninsa ei-satunnaisesti joidenkin ominaisuuksien suhteen (Goldsmith, 1989; Vandenberg, 1972). Positiivinen parinmuodostus tarkoittaa sitä, että yksilöt valitsevat kumppanin, joka on ominaisuuksiltaan samanlainen kuin valitsija itse (Caspi, Herbener & Ozer, 1992; Lykken & Tellegen, 1993; Mascie-Taylor & Vandenberg, 1988). Jotkut tutkijat, esimerkiksi Thiessen, Young ja Delgado (1997), tarkoittavat positiivisella parinmuodostuksella myös geenien samanlaisuuteen perustuvaa valintaa. Negatiivisessa parinmuodostuksessa yksilö puolestaan valitsee itseään täydentävän, erilaisen kumppanin (Lykken & Tellegen, 1993). Eri tutkijat käyttävät kuitenkin näitä käsitteitä hieman eri tavalla. Joskus jo pelkkä valikoiva parinmuodostus tarkoittaa samanlaisuuteen perustuvaa valintaa eli positiivista parinmuodostusta (esim. Mascie-Taylor, 1988; Vandenberg, 1972). Tässä työssä valikoiva parinmuodostus tarkoittaa sekä positiivista että negatiivista parinvalintaa, joten samanlaisuuteen perustuvaa parinvalintaa käsiteltäessä puhutaan positiivisesta parinmuodostuksesta.

Parinvalinnan perusteeksi on esitetty niin sattumaa (Lykken & Tellegen, 1993) kuin negatiivista ja positiivista parinmuodostustakin. Winchin, Ktsanesin ja Ktsanesin (1954) mukaan parinmuodostuksen perustana ovat puolisoitten toisiaan täydentävät tarpeet. Yritykset saada vahvistusta tälle negatiiviselle parinmuodostukselle, tosin erilaisilla metodologisilla lähestymistavoilla ja myös naimattomia koehenkilöitä käyttäen, ovat kuitenkin epäonnistuneet (Barton & Cattell, 1972; Kerchoff & Davis, 1962; Till & Freedman, 1978).

Positiivinen parinvalinta on saanut tutkimuksissa selvästi eniten tukea. Puolisoiden on havaittu olevan samanlaisia fyysisten ominaisuuksien (Buss, 1984a; Feng & Baker, 1994; Price & Vandenberg, 1980; Vandenberg, 1972), koulutuksen (Blackwell & Lichter, 2000; Feng & Baker, 1994; Houts & Robins, 1996; Lykken & Tellegen, 1993; Vandenberg, 1972) ja sosioekonomisen sekä etnisen taustan suhteen (Blackwell & Lichter, 2000; Vandenberg, 1972; Watkins & Meredith, 1981). Myös kognitiivisilta kyvyiltään (Mascie-Taylor & Vandenberg, 1988; Vandenberg, 1972; Watkins & Meredith, 1981), asenteiltaan ja arvoiltaan (Aube & Koestner, 1995; Caspi ym., 1992; Feng & Baker, 1994; Houts &

Robins, 1996; Vandenberg, 1972; Waller, Kojetin, Bouchard, Lykken & Tellegen, 1990) sekä elämäntavoiltaan (Buss, 1984a; Houts & Robins, 1996; Price & Vandenberg, 1980) puoliset ovat ainakin jossain määrin samanlaisia. Samoin monissa persoonallisuuden ominaisuuksissa on havaittu positiivista parinmuodostusta (Buss, 1984a, 1984b; Gruber-Baldini, Schaie & Willis, 1995; Keller, Thiessen & Young, 1996; Lewak, Wakefield & Briggs, 1985; Price & Vandenberg, 1980).

Tässä tutkimuksessa valikoivaa parinmuodostusta emotion ja käyttäytymisen säätelyn alueella käsitellään Pulkkinen (1994, 1995, 1996, 1997) emotion ja käyttäytymisen säätelyn mallin pohjalta (liite 1). Siinä emotion säätely tarkoittaa emotionaalisen viriämisen uudelleensuuntaamista, kontrolloimista ja muovaamista niin, että yksilö kykenee toimimaan adaptiivisesti tunteita herättävissä tilanteissa (Cicchetti, Ganiban & Barnett, 1991). Mallin kaksi perusolottuvuutta ovat heikko ja vahva tunteenhallinta sekä käyttäytymisen ilmaisu ja ehkäisy. Molemmat olottuvuudet ovat seurausta ehkäisevistä ja voimistavista prosesseista eli emotionaalisen reaktion neutralisoinnista ja voimistamisesta sekä käyttäytymisen tukahduttamisesta ja aktivaatiosta. Ehkäisevien ja voimistavien prosessien erilaisista yhdistelmistä muodostuu neljä eri toimintastrategiaa, jotka kuvaavat dimensioiden ääripäitä. Strategioista kahta luonnehtii heikko tunteenhallinta, kun taas kahdelle on ominaista vahva tunteenhallinta.

A-toimintastrategiassa molemmat voimistavat prosessit ovat aktiivisia, ja strategia ilmenee esimerkiksi aggressiivisuutena ja impulsiivisuutena. Jos taas molemmat ehkäisevät prosessit ovat toiminnassa, on kyse C-toimintastrategiasta. Tällöin yksilö välttää tunteiden kokemista ja ehkäisee myös niiden ilmaisun. C-strategiaa luonnehtii käyttäytymisen mukautuvaisuus ja harkitsevuus, jolloin voidaan puhua mukautuvasta prososiaalisesta toiminnasta (Eisenberg, Pasternack, Cameron & Tryon, 1984).

B-toimintastrategiassa on kyse samanaikaisesta emotionaalisen reaktion neutralisoinnista ja käyttäytymisen aktivaatiosta. B-strategian omaava ihminen on konstruktiiivinen ja sosiaalinen ja ottaa toiminnassaan myös muut huomioon niin, että hänen toimintaansa voidaan luonnehtia spontaaniksi prososiaalisuudeksi (Eisenberg ym., 1984). D-strategian omaava ihminen taas on ahdistunut ja varautunut. Tätä strategiaa luonnehtii samanaikainen emotionaalisen reaktion voimistaminen ja käyttäytymisen tukahduttaminen.

Valikoivaa parinmuodostusta emotion ja käyttäytymisen säätelyn alueelle keskittyen ei ole aiemmin selvitetty. Tiedot tältä alueelta ovat tutkimuksista, joissa on tarkasteltu parinmuodostusta useissa eri persoonallisuuden ominaisuuksissa, jolloin mukana on saattanut olla emotion ja käyttäytymisen säätelyyn liittyviä ominaisuuksia. Parinmuodostusta impulsiivisuuden (Pulkkisen (1994, 1995 1996, 1997) emotion ja käyttäytymisen säätelyn mallin A-toimintastrategia) osalta on tällaisissa tutkimuksissa selvitetty hyvin vähän. Stevensonin ja Fieldingin (1985) tutkimuksessa puolisoitten välillä ei ollut valikoivaa parinmuodostusta tässä ominaisuudessa. Tutkimustulokset parinmuodostuksesta aggressiivisuuden (myös A-toimintastrategia) suhteen ovat jossain määrin ristiriitaisia. Itsearviointeja käytettäessä puolisoitten välistä positiivista tai negatiivista parinmuodostusta ei ole tullut esille (Buss, 1984a, Keller ym., 1996). Sen sijaan silloin, kun puolisoit ovat arvioineet toisiaan tai kun ulkopuolinen observoija on arvioinut kumppaneita, puolisoitten välillä on ollut tilastollisesti merkitseviä positiivisia korrelaatioita (Buss, 1984a, 1984b).

Myös sosiaalisuuden (B-toimintastrategia) osalta tutkimustulokset näyttävät pääosin olevan sidoksissa käytettyyn arviointimenetelmään. Itsearviointeja hyödyntäneissä Bussin (1984a) sekä Stevensonin ja Fieldingin (1985) tutkimuksissa ei tullut esille valikoivaa parinmuodostusta. Puolisoitten arvioissa toisiaan tai ulkopuolisia arvioitsijoita käytettäessä kumppaneiden välillä sen sijaan oli tilastollisesti merkitseviä positiivisia korrelaatioita (Buss, 1984a).

Tutkimustulokset parinmuodostuksesta mukautuvaisuudessa (C-toimintastrategia) vaihtelevat aggressiivisuuden ja sosiaalisuuden tapaan käytetystä arviointimenetelmästä riippuen. Puolisoitten itsearviointien välillä ei ole useimmiten ollut yhteyttä (Buss, 1984a, 1984b; Guttman & Zohar, 1987). Poikkeuksena on Pricen ja Vandenbergin (1980) tutkimus, jossa itsearviointien välinen tilastollisesti merkitsevä korrelaatio oli kuitenkin vain noin 0,2. Puoliso- tai ulkopuolisten observoijien arvioinneista on nytkin saatu tukea positiiviselle parinvalinnalle (Buss, 1984a, 1984b).

Valikoivasta parinmuodostuksesta ahdistuneisuuden (D-toimintastrategia) suhteen on hyvin vähän tietoa. Bussin (1984a) tutkimuksessa puolisoitten välistä positiivista tai negatiivista parinmuodostusta ei tullut esille tässä ominaisuudessa.

Neuroottisuuden suhteen puolisoitten välillä ei useimmissa tutkimuksissa ole ollut

valikoivaa parinmuodostusta (Buss, 1984a; Mascie-Taylor, 1989; Mascie-Taylor & Vandenberg, 1988; Nagoshi & Johnson, 1994; Nagoshi, Johnson & Honbo, 1992; Price & Vandenberg, 1980). Poikkeuksen muodostavat Fengin ja Bakerin (1994) sekä Russellin ja Wellsin (1991) tutkimukset, joissa puolisoiden väliset tilastollisesti merkitsevät korrelaatiot olivat kuitenkin vain alle 0,2. Neuroottinen ihminen on Eysenckin (1977) mukaan huolestunut, ahdistunut ja masentunut. Hänen mielialansa voivat vaihdella ja hän saattaa olla jännittynyt. Neuroottisuus muistuttaa siis joiltakin osin emotionin ja käyttäytymisen säätelyn mallin (Pulkkinen, 1994, 1995, 1996, 1997) D-toimintastrategiaa, mutta liittyy pääasiassa mallin heikon tunteenhallinnan ulottuvuuteen. Muissa tunteenhallintadimensioon liittyvissä ominaisuuksissa eli emotionaalisuudessa, itsekontrollin määrässä tai psyykkistä tasapainoa mitattaessa ei ole havaittu valikoivaa parinmuodostusta (Buss, 1984a; Keller ym., 1996; Stevenson & Fielding, 1985).

Useimmissa tutkimuksissa ei myöskään ole tullut esille positiivista eikä negatiivista parinmuodostusta ekstraversioon suhteen (Buss, 1984a; Feng & Baker, 1994; Guttman & Zohar, 1987; Keller ym., 1996; Nagoshi & Johnson, 1994; Nagoshi ym., 1992; Price & Vandenberg, 1980; Russell & Wells, 1991; Stevenson & Fielding, 1985). Poikkeuksena ovat Mascie-Taylorin ja Vandenbergin (1988) sekä Bussin (1984b) tutkimukset, joissa tilastollisesti merkitsevät korrelaatiot olivat kuitenkin vain noin 0,2. Ekstraverttiä ihmistä luonnehtivat seurallisuus, toiminnallisuus ja riskejä ottava optimistisuus (Eysenck, 1977). Ekstraversio liittyy siis emotionin ja käyttäytymisen säätelyn mallin (Pulkkinen, 1994, 1995, 1996, 1997) käyttäytymisen ilmaisuuden ulottuvuuteen.

Kaiken kaikkiaan aikaisempien tutkimusten tulokset valikoivasta parinmuodostuksesta emotionin ja käyttäytymisen säätelyn alueella ovat siis melko johdonmukaisia. Useimmissa itsearviointeja käyttäneissä tutkimuksissa ei ole tullut esille valikoivaa parinmuodostusta emotionin ja käyttäytymisen säätelyyn liittyvissä ominaisuuksissa. Niissä muutamissa itsearviointitutkimuksissa, joissa on saatu tukea positiiviselle parinvalinnalle, puolisoiden väliset korrelaatiot ovat olleet hyvin matalia. Puolisoarvioinneista tai ulkopuolisten observoiden arvioista saadut itsearviointeihin nähden poikkeavat tulokset voivat selittyä Bussin (1984a) eräisiin persoonallisuuden ominaisuuksiin soveltamalla viiteryhmäselityksellä. Tämän selityksen mukaan puoliso- ja ulkopuolisten henkilöiden arvioinneissa kontekstina käytetään itse parisuhdetta, kun taas

itsearvioinneissa viiteryhmänä saattaa olla ystäväjoukko tai yleensä ihmiset (Buss, 1984a). Siten itsearvioinneista saatu käsitys valikoivasta parinmuodostuksesta on laajempi ja siinä mielessä ehkä todenmukaisempi kuin puoliso- tai muista arvioinneista välittyvä kuva.

Emotion ja käyttäytymisen säätelyn alueella tapahtuvan valikoivan parinmuodostuksen lisäksi tässä tutkimuksessa tarkastellaan myös parinmuodostuksen ilmenemistä perheilmapiirin laadussa. Perheilmapiiri tarkoittaa kunkin kodin tyypillistä emotionaalista ilmastoja (Hansson, Rydén & Johnsson, 1994; Onatsu-Arvilommi & Nurmi, 1997) sekä perheen sisäisten ihmissuhteiden luonnetta. Siihen kuuluvat perheenjäsenten emotionaaliset asenteet toisiaan kohtaan sekä perheen vakiintuneet vuorovaikutustavat (Moos, 1974; Moos & Moos, 1981; ks. Kirwil, 1993). Valikoivan parinmuodostuksen suoraa yhteyttä perheilmapiirin laatuun ei ole aiemmin selvitetty. Muutamissa tutkimuksissa on kuitenkin tarkasteltu positiivisen ja negatiivisen parinvalinnan yhteyttä avioliiton laatuun tai vaihtoehtoisesti parisuhdetyytyväisyyden yhteyksiä perheilmapiiriin eri puoliin. Tällöin on havaittu, että puolisoiden samanlaisuus persoonallisuuden eri ominaisuuksissa on yhteydessä tyytyväisyyteen avioliitossa, kun taas erilaisuus korreloi tyytymättömyyteen parisuhteessa (Arrindell & Luteijn, 2000; Blum & Mehrabian, 1999; Richard, Wakefield & Lewak, 1990; Russell & Wells, 1991; Thiessen ym., 1997; Vandenberg, 1972). Spesifisti emotion ja käyttäytymisen säätelyyn liittyviä ominaisuuksia tutkittaessa on saatu samansuuntaisia tuloksia. Blumin ja Mehrabianin (1999) tutkimuksessa pariskunnat olivat sitä tyytyväisempiä avioliittoonsa mitä yhteneväisempi heidän taipumuksensa positiivisiin tai negatiivisiin tunnetiloihin (vahva / heikko tunteenhallinta) oli. Puolisoiden erilaisuuden ekstraversiossa (käyttäytymisen ilmaisu) sekä erityisesti positiivisten tunteiden ilmaisussa (käyttäytymisen ilmaisu / ehkäisy) on puolestaan havaittu olevan yhteydessä heikompaan avioliiton laatuun (Davidson, Balswick & Halverson, 1983; Russell & Wells, 1991).

Parisuhteen laadun yhteyttä perheilmapiiriin on selvitetty vain vähän. Positiivisen parisuhteen eli suhteen rakkauden, läheisyyden ja luottamuksellisuuden sekä ristiriitojen vähäisen määrän on todettu olevan yhteydessä lämpimään ja onnelliseen perheilmapiiriin, jossa korostuu myös tunteiden ilmaisun vapaus sekä perheen sisäinen koheesio. Ristiriitainen ja jännittynyt parisuhde puolestaan liittyy rauhattomaan ilmapiiriin perheessä (Brody, Stoneman, McCoy & Forehand, 1992; Kettunen & Krats, 1996).

Tämän tutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena oli tarkastella valikoivaa parinmuodostusta emotion ja käyttäytymisen säätelyn näkökulmasta. Aikaisempien, tämän tutkimuksen tavoin itsearviointeja käyttäneiden tutkimusten perusteella (Buss 1984a, 1984b; Feng & Baker, 1994; Guttman & Zohar, 1987; Keller ym., 1996; Mascie-Taylor, 1989; Mascie-Taylor & Vandenberg, 1988; Nagoshi & Johnson, 1994; Nagoshi ym., 1992; Price & Vandenberg, 1980; Russell & Wells, 1991; Stevenson & Fielding, 1985) oli oletuksena, että puolisoiden emotion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujien välillä ei ole yhteyttä koko otoksen tasolla eli että emotion ja käyttäytymisen säätelyn alueella ei tapahdu valikoivaa parinmuodostusta. Klohnenin ja Mendelsohnin (1998) tutkimukseen perustuen oletettiin kuitenkin, että pariskuntien välillä on huomattavia eroja samanlaisuuden määrässä niin, että otoksesta muodostuu myös emotion ja käyttäytymisen säätelyltään samanlaisia ja erilaisia pareja.

Toisena tutkimustehtävänä oli selvittää, miten valikoiva parinmuodostus emotion ja käyttäytymisen säätelyn alueella ilmenee puolisoiden omilla ja heidän lastensa perheilmapiiriarvioinneissa. Oletuksena oli, että emotion ja käyttäytymisen säätelyltään samanlaisten pariskuntien perheilmapiiri olisi erilaisten parien perheiden ilmapiiriä myönteisempi. Tämä oletus perustui toisaalta niihin tutkimuksiin, joissa on havaittu valikoivan parinmuodostuksen olevan yhteydessä avioliiton laatuun (Arrindell & Luteijn, 2000; Blum & Mehrabian, 1999; Davidson ym., 1983; Richard ym., 1990; Russell & Wells, 1991; Thiessen ym., 1997; Vandenberg, 1972) ja toisaalta niihin tutkimuksiin, joissa on tullut esille parisuhteen laadun ja perheilmapiirin välinen yhteys (Brody ym., 1992; Kettunen & Krats, 1996).

TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Osanottajat

Tutkimus kuului akatemiaprofessori Lea Pulkkisen johtamaan Emootion ja käyttäytymisen säätely -projektiin, jonka tutkimusaineisto kerättiin vuosina 1997 ja 1999 (ks. Pulkinen, Savioja, Juujärvi, Kokkonen & Metsäpelto, 2000). Projekti liittyi Lapsesta aikuiseksi -pitkittäistutkimukseen, jossa samoja koehenkilöitä on tutkittu vuodesta 1968 alkaen useita kertoja eri menetelmillä. Emootion ja käyttäytymisen säätely -projektissa oli mukana näitä alkuperäisiä ns. indeksihenkilöitä, heidän puolisoitaan sekä yksi tai kaksi heidän lastaan. Indeksihenkilöt valittiin mukaan projektiin sillä perusteella, että heillä oli lapsi, joka oli tutkimushetkellä suunnilleen samanikäinen kuin indeksihenkilö ensimmäisellä tutkimuskerralla vuonna 1968 (8 - 9 -vuotias) ja mieluiten samaa sukupuolta indeksihenkilön kanssa (ns. indeksilapsi). Niistä 283 alkuperäisestä indeksihenkilöstä, jotka olivat mukana Lapsesta aikuiseksi -tutkimuksen vuonna 1995 toteutetun aineistonkeruun haastattelussa, osallistui Emootion ja käyttäytymisen säätely -projektiin kaikkiaan 109 henkilöä.

Tämän tutkimuksen otos koostui niistä pariskunnista ja lapsista, jotka olivat mukana Emootion ja käyttäytymisen säätelyn tutkimuksessa vuonna 1997, koska tätä tutkimusta aloitettaessa vuoden 1999 tutkimusaineisto ei ollut vielä käytettävissä. Pariskuntia oli 59 ja heidän lapsiaan 90, joista ei-indeksilapsia oli 31. Lapsista 43 oli tyttöjä ja 47 poikia. Vanhemmat olivat aineistonkeruuhetkellä 38 - 39 -vuotiaita ja lapset 7 - 13 -vuotiaita. Indeksi- ja ei-indeksilapset eivät eronneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi iän suhteen (Pulkinen ym., 2000). Pariskunnista 56 oli avioliitossa, kun taas avoliitossa oli vain 3 paria. Puolisoiden parisuhde oli kestänyt keskimäärin 13 vuotta vaihteluvälin ollessa yhdestä 20 vuoteen.

Tutkimusmenetelmät

Jokaiselle tutkimukseen osallistuneelle perheelle oli varattu kaksi käyntikertaa, joista ensimmäiseen osallistui koko perhe ja toiseen vain indeksilapsi. Ensimmäiseen tutkimuskertaan kului taukoineen aikaa noin neljä tuntia ja toiseen noin kolme tuntia. Molemmilla tutkimuskäynneillä perheen kanssa työskentelivät eri tutkimusmenetelmiin koulutuksen saaneet henkilöt.

Tutkimusmenetelminä puolisoiden osalta käytettiin kahta eripituista puolistrukturoitua haastattelua sekä niiden yhteydessä täytettyjä kyselylomakkeita. Ensimmäisessä haastattelussa olivat läsnä molemmat puoliset. Tällöin haastattelussa sekä kyselylomakkeissa käsiteltiin perhesuhteisiin, koulutukseen ja työhön, terveydentilaan sekä puolisoiden ja heidän lastensa emotion ja käyttäytymisen säätelyyn liittyviä asioita. Toiseen haastatteluun osallistui vain indeksihenkilön puoliso. Haastattelu ja sen yhteydessä täytetyt kyselylomakkeet liittyivät asumiseen ja toimeentuloon, elämänmuutoksiin ja tulevaisuuteen, perheeseen ja lastenkasvatukseen sekä tutkittavan alkoholinkäyttöön ja tupakointiin sekä itsetuntoon. Molempien haastattelujen yhteydessä korostettiin niissä käsiteltyjen asioiden luottamuksellisuutta. Haastatteli ei katsonut kyselylomakkeiden vastauksia eivätkä puoliset nähneet toistensa valintoja. He eivät myöskään voineet keskustella vastauksistaan lomakkeiden täyttämisen aikana.

Vanhemmat osallistuivat myös yhdessä lasten kanssa tehtyihin perhevuorovaikutusta mittaaviin tehtäviin, jotka videoitiin. Videoinnista kerrottiin perheille etukäteen.

Lasten osalta tutkimusmenetelmät liittyivät eksekutiivisten ja kognitiivisten toimintojen sekä emotion ja käyttäytymisen itsesäätelyn arvioimiseen. Lapset täyttivät myös kyselylomakkeen, jossa he arvioivat vanhempiensa kasvatuskäytäntöjä sekä perheidensä ilmapiiriä.

Tämän tutkimuksen aineisto koostui haastattelujen yhteydessä täytetyistä puolisoiden emotion ja käyttäytymisen säätelyyn liittyvistä kyselylomakkeista sekä lasten ja aikuisten perheilmapiiiriarvioinneista. Osa lapsista vastasi perheilmapiiirikyselyyn kotonaan, osa tutkimuskäyntien yhteydessä. Indeksipuolisot olivat puolestaan täyttäneet perheilmapiiirilomakkeen jo aiemmin Lapsesta aikuiseksi -tutkimuksen vuoden 1995

aineistonkeruun haastattelun yhteydessä.

Mittarit ja muuttujat

Emootio ja käyttäytymisen säätely. Puolisoiden emootio ja käyttäytymisen säätelyä arvioitiin kolmella itsearviointilomakkeella. Sosioemotionaalista käyttäytymistä mittaavassa lomakkeessa (Self-Rating of Socio-Emotional Behavior, SRSEB) (liite 2) oli kahdeksan väittämää, joista jokainen mittasi jotakin emootio ja käyttäytymisen säätelyn mallin (Pulkkinen, 1994, 1995, 1996, 1997) kahdeksasta ulottuvuudesta. Lomakkeen väittämistä muodostui siten kahdeksan tutkittavan itsesäätelyä kuvaavaa muuttujaa. Vahvaa itsehallintaa kuvasi väittämä ”Olen luotettava ja tasapainoinen. Säilytän malttini yllättävissäkin tilanteissa.” ja heikkoa itsehallintaa väittämä ”Minun on vaikea keskittyä samaan asiaan, mielialani vaihtelevat ja hermostun helposti.”. Käyttäytymisen ehkäisyä mittasi kuvaus ”Olen hiljainen, syrjäanvetäytyvä ja paljon omissa oloissani.” ja käyttäytymisen ilmaisua väittämä ”Olen energinen, toimelias ja paljon toisten seurassa, harrastuksissa tai ystävien kanssa.”. Aggressiivisuutta (A-strategia) koski kuvaus ”Suutun usein ja joudun helposti riitaan tai tappeluun.”. Konstruktiiivisuutta (B-strategia) mitattiin puolestaan väittämällä ”Ratkaisen hankalat tilanteet järkevästi, neuvotellen ja otan toiminnassani myös muut huomioon.”. Mukautuvaisuutta (C-strategia) arvioitiin väittämällä ”Annan helposti periksi, vältän ristiriitatilanteita ja käyttäydyn yleensä odotusten mukaisesti.”. Ahdistuneisuutta (D-strategia) kuvasi väittämä ”Olen arka, jännitän toisten seurassa ja vältän uusia tilanteita.”. Kunkin väittämän paikkansapitävyyttä omalla kohdallaan puolisot arvioivat asteikolla 1 - 4 (1 = kuvaus sopii oikein hyvin, 2 = aika hyvin, 3 = joskus, 4 = ei sovi).

Puolisoiden emootio ja käyttäytymisen säätelyn eri puolia arvioitiin myös yhdistelmälomakkeella, jossa oli osia muutamista KSP-persoonallisuuskyselyn (Karolinska Scales of Personality; af Klinteberg, Schalling & Magnusson, 1986, 1990; Schalling, Åsberg, Edman & Orelund, 1987) sekä Bussin ja Perryn (1992) aggressiokyselyn (The Aggression Questionnaire) skaaloista (liite 3). Lomakkeessa oli kaikkiaan 24 väittämää, joita tutkittava arvioi asteikolla 1 - 4 (1 = ei sovi lainkaan, 2 = ei sovi kovin hyvin, 3 =

sopii melko hyvin, 4 = sopii täsmälleen). KSP:n psykkinen ahdistuneisuus -skaalaan sisältyi esimerkiksi väittämä ”Tarkkailen itseäni melkein pä seurassa kuin seurassa.”. Somaattista ahdistuneisuutta kuvasi väittämä ”Joskus minusta tuntuu, etten saa tarpeeksi ilmaa hengittääkseni.”. Lihajännitys-skaalaan kuului esimerkiksi väittämä ”Tunnen usein jäykkyyttä ja jännitystä kehossani.” ja impulsiivisuus-skaalaan esimerkiksi väittämä ”Toimin herkästi hetken mielijohdeesta, ajattelematta asioita sen tarkemmin.”. Verbaalista aggressiota mitattiin väittämällä, jotka oli otettu Bussin (1961) aggressiokyselystä (esimerkiksi ”Jos joku ärsyttää tahallaan minua, en epäröi kertoa hänelle, mitä hänestä ajattelen.”). Psykkisen ja somaattisen ahdistuneisuuden sekä lihasjännityksen skaalat ovat teoreettisesti yhteydessä Pulkkisen (1994, 1995, 1996, 1997) emotion ja käyttäytymisen säätelyn mallin D-toimintastrategiaan. A-strategiaa vastaavat teoreettisesti puolestaan impulsiivisuus- ja verbaalinen aggressio -skaalat.

Bussin ja Perryn (1992) aggressiokyselyn suuttumus-skaalaa mitattiin esimerkiksi väittämällä ”Joskus saatan menettää malttini ilman mitään hyvää syytä.” ja verbaalisen aggression skaalaa puolestaan väittämällä ”Kun ihmiset ärsyttävät minua, saatan kertoa heille, mitä heistä ajattelen.”. Molemmat skaalat ovat teoreettisesti yhteydessä emotion ja käyttäytymisen säätelyn mallin (Pulkinen, 1994, 1995, 1996, 1997) A-toimintastrategiaan, mutta suuttumus-skaala painottuu enemmän heikkoon tunteenhallintaan, kun taas verbaalisen aggression skaala painottuu enemmän käyttäytymisen ilmaisun suuntaan. Liitteessä 3 on eritelty sekä KSP-persoonallisuuskyselyn että Bussin ja Perryn aggressiokyselyn kuhunkin skaalaan kuuluvat väittämät. Tilastollisissa analyyseissä ei käytetty skaalojen mukaan muodostettuja summamuuttujia, vaan kutakin väittämää käsiteltiin yksittäisenä muuttujana.

Kolmantena puolisojen emotion ja käyttäytymisen säätelyä arvioivana lomakkeena käytettiin korkeimpien faktorilatausten perusteella lyhennettyä versiota emotionaalista kontrollia mittaavasta kyselystä (Emotion Control Questionnaire; Roger & Najarian, 1989; Roger & Neshoever, 1987) (liite 4). Lyhennytyssä lomakkeessa oli 25 väittämää, joita tutkittava arvioi sen mukaan, kuvasivatko ne häntä vai eivät. Väittämät oli poimittu alkuperäisen kyselyn neljästä faktorista niin, että kutakin faktoria edusti likimain yhtä monta väittämää. Liitteessä 4 on lueteltu kuhunkin faktoriin kuuluvat väittämät. Benign control -faktori kuvaa yksilön harkitsevuutta ja epäimpulsiivisuutta. Näitä

ominaisuuksia arvioitiin esimerkiksi väittämällä “Melkein kaikki, mitä teen, on loppuun saakka mietittyä.”. Faktori on teoreettisesti yhteydessä Pulkkinen (1994, 1995, 1996, 1997) emotionin ja käyttäytymisen säätelyn mallin vahvan tunteenhallinnan dimensioon sekä C-toimintastrategiaan. Aggression kontrollointi -faktori kuvastaa vihamielisyyden ja aggressiivisen toiminnan ehkäisemistä. Se on teoreettisesti yhteydessä emotionin ja käyttäytymisen säätelyn mallin käyttäytymisen ehkäisyn ulottuvuuteen sekä C-toimintastrategiaan. Faktori sisälsi esimerkiksi väittämän “Jos joku ystäväni lainaa minulta jotakin ja palauttaa sen likaisena tai rikkinäisenä, en yleensä sano mitään koko asiasta.”. Emotionaalinen ehkäisy -faktori on teoreettisesti yhteydessä emotionin ja käyttäytymisen säätelyn mallin käyttäytymisen ehkäisyn ulottuvuuteen, koska se kuvaa yksilön taipumusta tukahduttaa tunneilmaisujaan. Tästä faktorista oli poimittu esimerkiksi väittämä “Kun joku saa minut pois tolaltani, yritän olla näyttämättä tunteitani.”. Märehtiminen -faktori heijastaa yksilön taipumusta palata mielessään yhä uudelleen ikäviin tunnekokemuksiin. Faktorilla onkin teoreettinen yhteys emotionin ja käyttäytymisen säätelyn mallin D-toimintastrategiaan. Faktoriin kuului esimerkiksi väittämä “Huomaan usein ajattelevani yhä uudelleen asioita, jotka ovat suuttaneet minua.”. Jatkossa tilastollisissa analyyseissä ei käytetty faktoreiden mukaan muodostettuja summamuuttujia, vaan kutakin väittämää käsiteltiin yksittäisenä muuttujana.

Kaikkien emotionin ja käyttäytymisen säätelyä mittaavien lomakkeiden väittämistä muodostettiin faktorianalyysin iteratiivisen pääakseliratkaisun ja varimax-rotaation avulla kolme puolisoitten emotionin ja käyttäytymisen säätelyä kuvaavaa faktoria (taulukko 1). Tarkastelluista 2-10 faktorin ratkaisuista kolmen faktorin ratkaisu oli sisällöllisen mielekkyyden perusteella paras, sillä faktoreiden lukumäärää lisättäessä tai vähennettäessä ratkaisu muuttui epäselvemmäksi. Faktorianalyysi tehtiin naisille ja miehille yhdessä, koska valikoivan parinmuodostuksen tarkastelemiseksi naisille ja miehille haluttiin saada yhtenevä faktorirakenne eikä kiinnostuksen kohteena ollut selvittää mahdollisia eroja naisten ja miesten faktorirakenteessa. Viideltä mieheltä puuttui arvo joistakin muuttujista, joten kun puuttuvia tietoja käsiteltiin listwise-menetelmällä, tuli otoskooksi faktorianalyysissä 113. Jatkoanalyysissä pariskuntien lukumäärä oli täten 54. Sosioemotionaalisuus-lomakkeen väittämien asteikko käännettiin ennen faktorianalyysin suorittamista samansuuntaiseksi muiden lomakkeiden asteikkojen kanssa niin, että suuri

pistemäärä kuvasi väittämän mittaamaa ominaisuutta. Lomakkeiden alkuperäisistä väittämistä viisi jätettiin pois lopullisesta faktoriratkaisusta niiden erittäin pienten kommunaliteettien (<.10) vuoksi (ks. taulukko 1).

Ensimmäinen ja kolmas faktori olivat kaksisuuntaisia ja ne nimettiin siten, että väittämän positiivinen lataus viittaa nimen alkuosaan. Toisessa faktorissa oli vain yksi negatiivisesti latautunut väittämä, joten tämä faktori nimettiin yksisuuntaiseksi. Ensimmäinen faktori muodostui 17 väittämästä, jotka kuvasivat toisaalta harkitsematonta hetken mielijohdeesta toimimista ja toisaalta harkittua, vakaata ja itsehillinnän sävyttämää toimintaa. Väittämät olivat peräisin itsearviointilomakkeiden sellaisista skaaloista tai faktoreista, jotka heijastavat toisaalta impulsiivista ja toisaalta harkitsevaista käyttäytymistä. Ensimmäinen faktori nimettiinkin impulsiivisuus/harkitsevuus-faktoriksi. Sitä voitaisiin kuvata myös Pulkkinen (1994, 1995, 1996, 1997) emotion ja käyttäytymisen säätelyn mallin A- / C -toimintastrategioilla. Toiselle faktorille latautui myös 17 psyykkistä ja fyysistä ahdistuneisuutta, ikävien kokemusten märehäytymistä sekä aggressiivisuutta kuvaavaa väittämää. Väittämät kuuluivat itsearviointilomakkeissa sellaisiin skaaloihin ja faktoreihin, jotka mittaavat ahdistuneisuutta tai aggressiivista toimintaa. Faktori on yhteydessä emotion ja käyttäytymisen säätelyn mallissa D- ja A -toimintastrategioihin ja siten myös niitä yhdistävään heikon tunteenhallinnan ulottuvuuteen. Tämän vuoksi faktori nimettiin heikoksi tunteenhallinnaksi. Kolmas faktori koostui 18 väittämästä, jotka käsittelivät toisaalta sosiaalisista tilanteista vetäytymistä sekä tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisemistä, toisaalta taas käyttäytymisen ilmaisua. Faktori nimettiinkin tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisyksi / ilmaisuksi ja se luonnollisesti vastaa emotion ja käyttäytymisen säätelyn mallin käyttäytymisen ehkäisyn ja ilmaisun ulottuvuutta.

Faktoreiden kokonaisselitysaste oli vain 29,0 %, joten selittämättömän varianssin osuus on melko suuri. Jatkoanalyseissa käytettiin regressiomenetelmällä estimoituja faktoripistemääriä, jotka voidaan korreloida keskenään huolimatta varimax-rotatoitujen faktoreiden korreloimattomuudesta (Norusis, 1994). Faktoripistemääriä kussakin faktorissa laskettaessa jokainen faktorianalyysiin sisällytetty muuttuja huomioidaan oman painokertoimensa mukaan pistemäärissä. Tämän vuoksi ei ollut mielekäästä laskea faktoreiden reliabiliteettikertoimiksi Cronbachin alfaa, jossa otetaan mukaan vain ne

muuttujat, jotka ovat varsinaisesti latautuneet kullekin faktorille. Faktoripistemäärien kovarianssimatriisin päädiagonaalilta saadaan kuitenkin reliabiliteetikertoimen estimaatti (Nummenmaa, Konttinen, Kuusinen & Leskinen, 1996), joka impulsiivisuus/harkitsevuus-faktorilla oli .86, heikon tunteenhallinnan faktorilla .85 ja tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisyn/ilmaisun faktorilla .87. Faktoripistemäärät ovat standardoituina muuttujina luonnollisesti normaalijakautuneita.

Taulukko 1

Emootion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujien faktorianalyysi (varimax): lataukset, kommunaliteetit ja faktoreiden selitysasteet.

Muuttuja ^a	I	II	III	h ²
Y18. Pidän itseäni impulsiivisena eli ihmisenä, joka toimii hetken mieli- johteesta.	.67	-.02	-.22	.50
Y4. Toimin herkästi hetken mielijohteesta ajattelematta asioita sen tar- kemmin.	.66	.03	-.20	.48
Y10. Usein käy niin, että ryhdyn hoitamaan asioita liian hätiköiden.	.63	-.04	-.11	.40
E6. Melkein kaikki, mitä teen, on loppuun saakka mietittyä.	-.60	-.06	.05	.37
Y2. Joskus saatan menettää malttini ilman mitään hyvää syytä.	.54	.30	.05	.39
E13. Sanon usein asioita ajattelematta, että saattaisin hermostuttaa tai järkyttää toisia puheillani.	.49	.24	-.18	.33
Y6. Innostun usein uusista ideoista ja ehdotuksista niin, että unoh- dan ottaa selvää, onko niillä haittapuolia.	.48	.06	-.10	.25
S4. Minun on vaikea keskittyä samaan asiaan, mielialani vaihtelevat ja hermostun helposti.	.47	.21	.18	.30
E5. Teen tai sanon usein asioita, joita kadun myöhemmin.	.46	.40	-.01	.38
Y3. Joskus minusta tuntuu, etten saa tarpeeksi ilmaa hengittääkseni.	.44	.31	.25	.35
S1. Olen luotettava ja tasapainoinen. Säilytän malttini yllättävissäkin tilanteissa.	-.41	-.21	-.20	.26
E10. Muutan usein mieltäni.	.41	.19	.02	.20
E19. Mielenkiintoni kohteet vaihtelevat nopeasti.	.37	.35	-.28	.34

(jatkuu)

Taulukko 1 (jatkuu)

Muuttuja ^a	I	II	III	h ²
E4. Ihmisten on vaikea nähdä minusta, olenko kiihtynyt jostakin asiasta vai en.	-.33	-.01	.27	.18
E23. Minulle sattuu usein kömmähdyksiä.	.33	.16	-.25	.19
S8. Ratkaisen hankalat tilanteet järkevästi, neuvotellen ja otan toiminnassani myös muut huomioon.	-.32	-.04	-.01	.10
Y14. Suhtaudun elämään kevyesti.	.29	-.26	.08	.16
Y11. Ikävistä kokemuksista selviytyminen vaatii minulta erityisen paljon aikaa.	.10	.66	.15	.47
E25. Minun on vaikea ottaa etäisyyttä asioihin, jotka ovat saaneet minut täysin pois tolaltani.	.09	.59	.21	.40
Y12. Minulla on vaikeuksia hillitä kiukkuani.	.45	.53	-.21	.53
E3. Sellaiset asiat, jotka ovat saaneet minut pois tolaltani tai suutuksiin, muistan pitkän aikaa jälkeempään.	-.12	.51	.13	.29
E21. Pitkänkin ajan päästä mietin keinoja, joilla voisin antaa samalla mitalla takaisin sellaisille ihmisille, jotka ovat suuttaneet minut.	-.02	.50	-.08	.26
E9. Kiihdyin kun vain ajattelenkin asioita, jotka ovat saaneet minut pois tolaltani joskus aikaisemmin.	.25	.50	.18	.35
Y5. Kuulun niihin ihmisiin, jotka ovat liian herkkiä ja loukkaantuvat helposti.	.26	.49	.26	.38
E14. Huomaan usein ajattelevani yhä uudelleen asioita, jotka ovat suuttaneet minua.	.22	.46	.10	.27
Y22. Suuttuessani sanon joskus ilkeyksiä.	.34	.42	-.20	.34
E7. En yleensä kannaa kaunaa - kun jokin on ohi, se on ohi, enkä mieti sitä enää.	.06	-.42	-.13	.20
E22. En koskaan unohda niitä, jotka ovat saaneet minut suuttumaan tai hermostumaan, vaikka kyseessä olisi ollut pienikin asia.	.07	.42	-.06	.18
Y24. Jos joku karjuu minulle, karjun takaisin.	.29	.42	-.33	.37
Y9. Tunnen usein jäykkyyttä ja jännitystä kehossani.	.15	.39	.37	.31

(jatkuu)

Taulukko 1 (jatkuu)

Muuttuja ^a	I	II	III	h ²
S6. Suutun usein ja joudun helposti riitaan tai tappeluun.	.23	.38	.02	.20
Y13. Yrittäessäni nukahtaa, huomaan usein, että lihakseni ovat aivan jännittyneet.	.28	.34	.23	.24
Y21. Melko usein huomaan purevani leukoja yhteen ilman syytä.	.17	.33	.13	.16
Y17. Usein huomaan, että pitelen lukemaani sanomalehteä liian tiukasti.	.24	.25	.24	.18
S5. Olen arka, jännitän toisten seurassa ja vältän uusia tilanteita.	.06	.15	.63	.42
Y15. Tunnen usein itseni epävarmaksi tavatessani ihmisiä, joita en tunne kovin hyvin.	.05	.34	.58	.46
Y7. Uskallan harvoin avata suutani keskustelussa, koska minusta tuntuu, että muut eivät pidä mielipiteitäni minkään arvoisina.	-.05	.13	.58	.36
Y16. Jos joku ärsyttää tahallaan minua, en epäroi kertoa hänelle, mitä hänestä ajattelen.	.29	.20	-.53	.40
Y8. Kun ihmiset ärsyttävät minua, saatan kertoa heille, mitä heistä ajattelen.	.14	.11	-.53	.31
E18. Jos näen jonkun työntyvän jonoon edelläni, en yleensä kiinnitä asiaan sen kummempaa huomiota.	.13	-.23	.50	.32
S3. Annan helposti periksi, vältän ristiriitatilanteita ja käyttäydyn yleensä odotusten mukaisesti.	.10	-.05	.45	.21
Y19. Tuskailen kauan etukäteen, kun aion ryhtyä johonkin.	.20	.36	.45	.37
E1. Kun joku saa minut pois tolaltani, yritän olla näyttämättä tunteitani.	-.15	-.08	.44	.22
Y1. Tarkkailen itseäni melkein seurassa kuin seurassa.	-.01	.28	.44	.27
S2. Olen energinen, toimelias ja paljon toisten seurassa, harrastuksissa tai ystävien kanssa.	.21	-.24	-.44	.29
S7. Olen hiljainen, syrjäänvetäytyvä ja paljon omissa oloissani.	-.02	.11	.44	.20
E24. Jos saan ikäviä uutisia silloin, kun toisia ihmisiä on paikalla, yritän tavallisesti olla näyttämättä, miltä minusta tuntuu.	-.05	.05	.38	.15
E2. Jos joku sattuisi tyrkkäämään minua, minä tyrkkäisin takaisin.	.33	.29	-.35	.32

(jatkuu)

Taulukko 1 (jatkuu)

Muuttuja ^a	I	II	III	h ²
E8. Jos joku ystävänä lainaa minulta jotakin ja palauttaa sen likaisena tai rikkinäisenä, en yleensä sano mitään koko asiasta.	.02	.12	.32	.12
E12. Näytän harvoin, miltä minusta tuntuu.	-.17	.08	.30	.13
E16. Kun jokin asia painaa minua, puhun siitä mielelläni jollekulle.	.16	-.16	-.28	.13
E20. En arastele ilmaista tunteitani.	.26	-.08	-.26	.14
% varianssista	14.6	10.4	4.0	

I = Impulsiivisuus / harkitsevuus

II = Heikko tunteenhallinta

III = Tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisy / ilmaisu

a: E = ECQ-lomakkeen väittämä, S = Sosioemotionaalisuus-lomakkeen väittämä, Y = Yhdistelmälomakkeen väittämä

Pienten kommunaliteettien (< .10) vuoksi poisjätetyt väittämät:

E11. Jos kävisi niin, että joku löisi minua, minä löisin takaisin.

E15. Jos yllätyn iloisesti, osoitan välittömästi, kuinka hyvilläni olen.

E17. Jos joku sanoo jotakin typerää, minä sanon siitä hänelle.

Y20. Olen luonteeltani valtavan tarkka.

Y23. Iltaa kohti saan usein päänsärkyä, joka on kuin rautavanne otsan ympärillä.

Perheilmapiiri. Puolisoiden osalta perheilmapiiriä selvitettiin Hanssonin (1989a, 1989b) kehittämällä lomakkeella, jossa puoliset valitsivat 85 adjektiivista vähintään 15 kuvaamaan nykyisen perheensä ilmapiiriä (liite 5). Halutessaan tutkittavat saattoivat itse kirjoittaa paperille myös muita mahdollisia mieleensä tulevia perheilmapiiriä kuvaavia sanoja.

Perheilmapiiriadjektiivien suuren määrän vähentämiseksi perheilmapiirimuuttujille

tehtiin pääkomponenttianalyysi varimax-rotatiota käyttäen (ks. Nummenmaa ym., 1996; Ranta, Rita & Kouki, 1994) (taulukko 2). Koska muuttujat olivat kaksiluokkaisia, valittiin analyysimenetelmäksi dikotomisille muuttujille faktorianalyysiä paremmin soveltuva pääkomponenttianalyysi. Analyysissä käsiteltiin naisten ja miesten muuttujia yhdessä. Yhdeksän alkuperäistä perheilmapiiradjektiivia jätettiin pois analyysistä, koska kukaan tutkittavista ei ollut valinnut niitä kuvaamaan perheensä ilmapiiriä (ks. taulukko 2). Lisäksi eri pääkomponenttiratkaisujen ensimmäisen ajokerran jälkeen poistettiin vielä sellaiset muuttujat, joiden kommunaliteetit olivat $< .10$ ja suurimmat lataukset $< .20$ (Lopullisessa ratkaisussa tällaisia muuttujia oli 13, kuten taulukosta 2 ilmenee.) Tämä selkiinnytti eri pääkomponenttiratkaisuja, mutta ei enää vaikuttanut parhaan ratkaisun valintaan.

Analyysissä päädyttiin sisällöllisen mielekkyyden perusteella neljän pääkomponentin ratkaisuun. Kaikki pääkomponentit olivat kaksisuuntaisia ja ne nimettiin siten, että muuttujan positiivinen lataus viittaa nimen alkuosaan. Ensimmäisellä pääkomponentilla suurimmat positiiviset lataukset saivat adjektiivit ankea, tunteeton ja sulkeutunut. Negatiivisesti vahvimmin latautuivat puolestaan adjektiivit aktiivinen, osallistuva ja leikkisä. Ensimmäinen pääkomponentti nimettiin painostavaksi / vapautuneeksi perheilmapiiriksi. Toiselle pääkomponentille latautuivat positiivisesti voimakkaimmin adjektiivit teennäinen, kova ja epäluuloinen sekä negatiivisesti voimakkaimmin adjektiivit onnellinen, läheinen ja turvallinen. Toinen pääkomponentti kuvasi siis tunnekylmää / lämmintä perheilmapiiriä. Kolmas pääkomponentti nimettiin heikosti hallituksi / hallituksi perheilmapiiriksi, koska siinä vahvimmat positiiviset lataukset olivat adjektiiveilla lapsellinen, villi ja rauhaton sekä voimakkaimmat negatiiviset lataukset adjektiiveilla järkevä, rauhallinen ja asiallinen. Neljännelle pääkomponentille latautuivat puolestaan positiivisesti voimakkaimmin adjektiivit rakastava, voimakas ja tärkeä sekä negatiivisesti vahvimmin adjektiivit huono, luonnoton ja odotteleva. Neljäs pääkomponentti kuvasikin merkityksellistä / epätydyttävää perheilmapiiriä. Pääkomponenttien kokonaisselitysaste oli 29,6 % eli selittämättömän varianssin osuus on vielä melko suuri. Jatkoanalyyseissä käytettiin regressiomenetelmällä kullekin puolisolle laskettuja pääkomponenttipistemääriä.

Tässä tutkimuksessa saatu perheilmapiirimuuttujien pääkomponenttirakenne muistuttaa vain hieman osittain samoja koehenkilöitä käyttäneiden Kettusen ja Kratsin

(1996) sekä Saarenpään (1998) tutkimusten pääkomponenttirakenteita. Hanssonin (1989a, 1989b)erottamien ja tämän tutkimuksen pääkomponenttien välillä ei ole vastaavuutta. Vaikuttaa siis siltä, että perheilmapiirilomakkeen pääkomponenttirakenteessa on melko huono pysyvyys.

Taulukko 2

Puolisoiden perheilmapiirimuuttujien pääkomponenttianalyysi (varimax): lataukset, kommunaliteetit ja pääkomponenttien selitysasteet

Muuttuja	I	II	III	IV	h ²
Ankea	.81	-.10	-.10	.07	.69
Tunteeton	.81	-.10	-.10	.07	.69
Sulkeutunut	.75	-.17	.11	.02	.60
Passiivinen	.71	-.02	-.14	.24	.58
Epävakaa	.63	.06	.42	-.08	.58
Tyytymätön	.62	-.06	.04	-.36	.52
Hermostunut	.50	.16	.33	-.16	.40
Epävarma	.49	.11	-.08	-.44	.44
Ärtynyt	.45	.06	.36	-.35	.45
Raskas	.41	.13	.26	-.18	.28
Aktiivinen	-.27	-.17	-.05	-.25	.16
Osallistuva	-.25	-.04	.01	.01	.06
Leikkisä	-.24	-.15	-.02	.11	.09
Suvaitseva	-.16	-.07	-.01	-.02	.03
Teennäinen	-.05	.77	-.12	.24	.67
Kova	-.05	.77	-.12	.24	.67
Epäluuloinen	-.05	.66	.02	.17	.46
Hämmennyntyt	.07	.54	-.02	.05	.30
Jännittynyt	.10	.53	.12	-.20	.35
Varovainen	-.01	.53	-.24	-.10	.35
Kriittinen	.08	.51	-.01	-.29	.35

(jatkuu)

Taulukko 2 (jatkuu)

Muuttuja	I	II	III	IV	h ²
Onnellinen	-.25	-.48	-.02	.16	.31
Hajanainen	.03	.45	.33	.28	.39
Läheinen	-.02	-.41	-.19	.40	.37
Räjähdyssaltis	.10	.40	.16	-.13	.21
Turvallinen	-.30	-.38	-.16	-.03	.26
Järjestynyt	-.07	.36	-.21	-.09	.19
Lämmin	-.24	-.31	-.22	.21	.24
Lapsellinen	.11	.15	.62	.08	.42
Villi	-.05	-.01	.50	.19	.29
Rauhaton	.35	.22	.50	-.18	.45
Järkevä	.00	.03	-.48	-.05	.23
Rauhallinen	.04	-.05	-.46	-.03	.22
Sotkuinen	.03	.38	.45	.05	.35
Asiallinen	-.02	-.00	-.44	-.09	.20
Pehmeä	.07	-.04	-.43	.07	.19
Vakaa	-.16	.03	-.39	-.01	.18
Sopuisa	-.08	-.21	-.38	.18	.23
Alakuloinen	.27	-.04	.38	-.02	.22
Työteliäs	-.08	-.07	.36	-.09	.15
Tahdoton	.11	.08	.35	.29	.23
Hyvä	-.22	-.24	-.35	.08	.23
Eloisa	-.22	-.21	.34	.13	.22
Miellyttävä	-.16	-.31	-.34	.05	.24
Nöyrä	.08	.18	-.32	-.04	.14
Hienotunteinen	.10	.05	-.32	.13	.13
Kypsä	-.03	-.03	-.30	.01	.09
Epäonnistunut	.14	.07	.29	.02	.11
Ystävällinen	-.04	-.26	-.27	.08	.15
Avoin	-.26	-.25	-.27	-.02	.20

(jatkuu)

Taulukko 2 (jatkuu)

Muuttuja	I	II	III	IV	h ²
Aggressiivinen	.17	-.02	.26	-.14	.12
Huono	.21	.16	.10	-.63	.47
Luonnoton	.21	.16	.10	-.63	.47
Rakastava	.06	-.40	-.10	.40	.34
Voimakas	.02	.33	.11	.39	.27
Tärkeä	.09	.06	.01	.35	.14
Tylsä	.25	.02	-.16	.33	.20
Moittiva	.26	.08	.30	.33	.27
Persoonallinen	-.04	-.08	.10	.29	.10
Odotteleva	.26	.17	-.08	-.28	.18
Herkkä	-.10	.26	.20	.27	.19
Luonnollinen	-.24	-.22	-.13	-.26	.19
Kiirein	.09	-.02	.23	-.25	.12
% varianssista	12.0	7.0	5.8	4.8	

I= Painostava / vapautunut

II= Tunnekylmä / lämmin

III= Heikosti hallittu / hallittu

IV= Merkityksellinen / epätydyttävä

Pääkomponenttianalyysistä poisjätetyt muuttujat:

1. Kukaan ei valinnut kuvaamaan perheensä ilmapiiriä: kylmä, tarkoitukseton, epätoverillinen, juhlallinen, epämiellyttävä, häikäilemätön, suvaitsematon, persoonaton, estävä
2. Kommuniteetti <.10 ja lataus <.20: aikuismainen, pelokas, toverillinen, itsenäinen, varma, kehuva, välitön, mielekäs, välinpitämätön, helppo, solidaarinen, salliva, keveä

Lasten arvioita kotinsa ilmapiiristä tutkittiin osana indeksilapselle ja tämän sisarukselle esitettyä lasten näkemystä perheensä ilmapiiristä ja vanhempiensa kasvatuskäytännöistä mittaavaa kyselylomaketta (liite 6). Lomakkeen perheilmapiiriosio

sisälsi kahdeksan perheilmapiiriä kuvaavaa adjektiivia (lämmiin, huolehtiva; innostava, kannustava; luottava, ymmärtävä; avoin, ankara, epäoikeudenmukainen, riitaisa, välinpitämätön), jotka kokeenjohtaja luki lapselle. Lapsi arvioi kunkin adjektiivin sopivuutta kotinsa ilmapiiriin sanomalla tai näyttämällä erilliseltä vastauspaperilta sopivan vaihtoehdon asteikolla 1 - 5 (1 = täysin, 2 = melko hyvin, 3 = jossain määrin, 4 = vain vähän, 5 = ei ollenkaan).

Aineiston analysointi

Aineiston tilastolliset analyysit tehtiin SPSS for Windows 8.0 -ohjelmistolla. Naisten ja miesten emotion ja käyttäytymisen säätelyn sekä vanhempien ja lasten perheilmapiiriarviointien kuvailuun käytettiin keskiarvoja ja keskihajontoja. Naisten ja miesten välisiä eroja emotion ja käyttäytymisen säätelyssä sekä perheilmapiirimuuttujissa tarkasteltiin kaksisuuntaisilla riippuvien otosten t-testeillä.

Valikoivaa parinmuodostusta emotion ja käyttäytymisen säätelyn alueella tutkittiin Gonzalezin ja Griffinin (1997) aineiston parittaisen järjestämisen menetelmään (pairwise method) perustuvilla osittaiskorrelaatiokertoimilla. Menetelmässä tutkimusaineisto järjestetään siten, että yhdessä sarakkeessa on ryhmittelymuuttuja (tässä tutkimuksessa sukupuoli), jonka perusteella parin jäsenet on mahdollista erottaa toisistaan. Jokaiselle korreloitavalle muuttujalle varataan tavallisesta poikkeavasti kaksi saraketta, jotka ovat kunkin parin osalta toisiinsa nähden käänteisessä järjestyksessä. Toisessa näistä sarakkeista (X) on jokaisen parin X-muuttujan arvot allekkain esimerkiksi niin, että vaimon saama arvo on aina ennen hänen aviomiehensä saamaa arvoa. Toisessa sarakkeessa (X') on puolestaan saman muuttujan arvot käänteisessä järjestyksessä eli niin, että miehen arvo on ennen hänen vaimonsa saamaa arvoa. Jokaisessa muuttujasarakkeessa on siis jokaiselta parilta sekä vaimon että miehen saamat muuttujan arvot, jolloin kussakin sarakkeessa on parien lukumäärään nähden kaksinkertainen määrä muuttujan arvoja. Tällainen aineiston parittainen järjestäminen mahdollistaa dyadien tutkimisen menetelmillä, jotka huomioivat parin jäsenten keskinäisen riippuvuuden.

Puolisoiden absoluuttista samanlaisuutta kuvaavia osittaiskorrelaatiokertoimia

laskettiin kahdenlaisia: parittaisia (partial pairwise intraclass correlation) ja ristikkäisiä (cross intraclass correlation) (Gonzalez & Griffin, 1997). Parittaiset osittaiskorrelaatiokertoimet mittaavat puolisoiden keskinäistä riippuvuutta yhdessä muuttujassa, kun sukupuolierojen vaikutus on vakioitu (esimerkiksi korrelaatio X:n ja X':n välillä). Ristikkäiset osittaiskorrelaatiokertoimet puolestaan kuvaavat kahden eri muuttujan välistä yhteyttä silloin, kun muuttujat on mitattu parin eri jäseniltä ja kun puolisoiden välisten keskiarvoerojen vaikutus on vakioitu (esimerkiksi yhteys toisen puolison X-muuttujan ja toisen puolison Y-muuttujan välillä, siis korrelaatio X:n ja Y':n välillä).

Aikaisemmissa tutkimuksissa on tyydytty vain selvittämään valikoivan parinmuodostuksen ilmenemistä ikään kuin yhden emotion ja käyttäytymisen säätelyyn liittyvän ominaisuuden sisällä, mikä tämän tutkimuksen käsittein ilmaistuna olisi verrattavissa parittaisten osittaiskorrelaatioiden laskemiseen. Ristikkäisiä osittaiskorrelaatiokertoimia ei ole aiemmin hyödynnetty, koska niiden kuvatessa kahden eri muuttujan välistä yhteyttä, ei niiden ilmeisesti ole ajateltu kertovan puolisoiden välisestä samanlaisuudesta mitään. Tässä tutkimuksessa käytetty emotion ja käyttäytymisen säätelyn malli (Pulkkinen, 1994, 1995, 1996, 1997) mahdollistaa kuitenkin toisenlaisen ajattelun. Mallista ilmenee, että kahden näennäisesti erilaisen ominaisuuden välillä voikin olla yhdistävä tekijä, joka mallissa on vierekkäisiä toimintastrategioita yhdistävä heikon / vahvan tunteenhallinnan tai käyttäytymisen ilmaisun / ehkäisyn dimensio. Jos siis esimerkiksi toisen puolison impulsiivisuuden ja toisen puolison ahdistuneisuuden välillä on positiivinen korrelaatio, voidaan puolisoiden ajatella olevan samanlaisia heikon tunteenhallinnan suhteen. Tällaisen "piiloisen" positiivisen parinvalinnan selvittämiseksi tässä tutkimuksessa laskettiin ristikkäiset osittaiskorrelaatiokertoimet. Emotion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujista muodostuneen faktorirakenteen vuoksi ei ollut kuitenkaan mahdollista laskea vierekkäisten toimintastrategioiden välisiä ristikkäisiä osittaiskorrelaatioita. Faktorirakenne mahdollisti kuitenkin sellaisten ristikkäisten osittaiskorrelaatioiden laskemisen, joiden avulla oli mahdollista saada viitteitä piiloisesta positiivisesta parinvalinnasta. Lasketuista ristikkäisistä kertoimista ajateltiin mahdollisen positiivisen korrelaation impulsiivisuuden ja heikon tunteenhallinnan sekä impulsiivisuuden ja tunneilmaisun ja käyttäytymisen ilmaisun välillä samoin kuin harkitsevuuden ja tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisyn

välillä antavan tällaisia viitteitä puolisoiden välisestä piiloisesta samanlaisuudesta.

Tavallisista osittaiskorrelaatiokertoimista poikkeavan laskutapansa vuoksi parittaiset ja ristikkäiset osittaiskorrelaatiot perustuvat parien lukumäärään nähden kaksinkertaiselle muuttujan arvojen määrälle. Tällöin korrelaatioiden merkitsevyydestä pitää käyttää Z-testiä, joka huomioi muuttujan arvojen poikkeavan lukumäärän ja parin jäsenten keskinäisen riippuvuuden (Gonzalez & Griffin, 1997). Kun Z-testisuureen itseisarvo on suurempi tai yhtä suuri kuin 1.96, korrelaatio on tilastollisesti merkitsevä riskitasolla .05.

Parittaisten osittaiskorrelaatiokertoimien taustalla on oletuksena tietyn muuttujan varianssin yhtäsuuruus molemmilla sukupuolilla (Gonzalez & Griffin, 1997). Tämän lisäksi ristikkäisten osittaiskorrelaatiokertoimien oletuksena on, että kahden muuttujan välinen kovarianssi on yhtä suuri naisilla ja miehillä. Myös kahden muuttujan välisten ristikkäisten kovarianssien pitää olla saman suuruisia ristikkäisiä osittaiskorrelaatiokertoimia laskettaessa (Gonzalez & Griffin, 1997).

Oletusten voimassaoloa testattiin LISREL 8.14 -ohjelmalla (Jöreskog & Sörbom, 1996a), jonka käyttöä varten tarvittavat kovarianssimatriisit laskettiin PRELIS 2.14 -ohjelmalla (Jöreskog & Sörbom, 1996b). LISRELillä tutkittiin, sopiiko tämän tutkimuksen aineistoon sellainen malli, jossa eri oletukset ovat voimassa havaituilla emotion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujilla. Mallin sopivuutta tarkasteltiin χ^2 -testillä, jonka pienet arvot vapausasteisiin nähden kuvaavat mallin hyvää sopivuutta aineistoon, jos lisäksi $p > .05$. Jos malli ei sovi aineistoon hyvin, modifikaatioindeksi (MI) kertoo, mikä tiettyä oletusta vastaava parametrien yhtäsuuruusasetus kannattaisi vapauttaa ja paljonko χ^2 -arvo tällöin pienentyisi. Impulsiivisuus/harkitsevuus- ja heikko tunteenhallinta -muuttujien välillä kaikki kolme oletusta olivat voimassa ($\chi^2(4) = 7.33$, $p = .119$) samoin kuin heikko tunteenhallinta- ja tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisy/ilmaisu - muuttujien välillä ($\chi^2(4) = 5.58$, $p = .233$). Sen sijaan impulsiivisuus/harkitsevuus- ja tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisy/ilmaisu -muuttujilla malli ei aivan sopinut aineistoon ($\chi^2(4) = 9.91$, $p = .042$). Modifikaatioindeksi (MI = 4.393) osoitti, että oletus ko. muuttujien välisen kovarianssin yhtäsuuruudesta naisilla ja miehillä ei ollut voimassa. Oletusta vastaavan parametrien yhtäsuuruusasetuksen vapauttamisen jälkeen $\chi^2(3) = 5.00$ ja $p = .172$ eli muut oletukset olivat kunnossa.

Valikoivaa parinmuodostusta tutkittiin lähemmin jakamalla pariskunnat emotion ja käyttäytymisen säätelyltään samanlaisiin, keskiryhmään kuuluviin ja erilaisiin pareihin suhteellisten erotuspistemäärien itseisarvojen perusteella. Kullekin pariskunnalle laskettiin jokaisessa emotion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujassa ensin suhteellisen erotuspistemäärän raaka-arvo vähentämällä vaimon faktoripistemäärästä tämän miehen faktoripistemäärä. Jos raakapistemäärä oli positiivinen, oli vaimon faktoripistemäärä ollut miehen pistemäärää suurempi. Jos taas erotuspistemäärä oli negatiivinen, vaimolla oli ollut kyseisessä muuttujassa miestänsä pienempi arvo (ks. Rovine, 1994). Raakapistemääristä otettiin ryhmäjaon helpottamiseksi vielä itseisarvo. Mitä lähempänä nollaa suhteellisen erotuspistemäärän raaka-arvo tai itseisarvo on, sitä samanlaisempia puoliset ovat keskenään.

Pariskunnat jaettiin ryhmiin suhteellisten erotuspistemäärien itseisarvojen ala- ja yläkvartiilirajojen (Q_1 ja Q_3) perusteella. Jos pariskunnan erotuspistemäärän itseisarvo jossakin emotion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujassa oli nolosta alakvartiilirajaan ulottuvalla alueella, olivat puoliset keskenään samanlaisia kyseisessä ominaisuudessa. Jos taas parin erotuspistemäärän itseisarvo oli yläkvartiilirajaa suurempi, pariskunta kuului erilaisten parien ryhmään. Pariskunnan erotuspistemäärän itseisarvon ollessa ala- ja yläkvartiilirajojen välissä, pari sijoitettiin keskiryhmään, jossa puolisoitten välillä ei ollut positiivista eikä negatiivista parinmuodostusta. Kussakin emotion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujassa samanlaisten ja erilaisten parien ryhmiin kuului molempiin 13 pariskuntaa ja keskiryhmään 28 pariskuntaa. Keskiryhmästä tehtiin suurin, koska valikoivasta parinmuodostuksesta tehdyssä hypoteesissa oletettiin olevan eniten sellaisia pariskuntia, joiden puolisoitten emotion ja käyttäytymisen säätelyn välillä ei ole yhteyttä.

Samanlaisten ja erilaisten pariskuntien erottumista selkeästi omiksi keskiryhmästä eroaviksi ryhmikseen tutkittiin vertaamalla eri ryhmien suhteellisten erotuspistemäärien itseisarvojen keskiarvoja yksisuuntaisella varianssianalyysillä (ANOVA). Parittaiset vertailut tehtiin Tamhanen T2 -testillä, koska tarkasteltavien muuttujien varianssit olivat erisuuria eri ryhmissä (SPSS Incorporated, 1996).

Samanlaisten ja erilaisten pariskuntien emotion ja käyttäytymisen säätelyä tarkasteltiin frekvenssien avulla. Jokaisessa emotion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujassa selvitettiin samanlaisten parien osalta katkaisurajana käytetyin

faktoripistemäärien nollakohdan ylä- ja alapuolelle sijoittuneiden pariskuntien lukumäärät. Erilaisista pareista puolestaan tutkittiin, kummalla puolisoista oli korkeampi faktoripistemäärä sekä miten vaimon ja miehen pistemäärät sijoittuivat katkaisurajan suhteen.

Samanlaisten, keskiryhmään kuuluvien ja erilaisten parien jaottelua käytettiin myös perheilmapiiritarkasteluissa. Eri ryhmiin kuuluvien pariskuntien eroja puolisoiden ja lasten perheilmapiiriarvioinneissa tarkasteltiin Kruskal-Wallisn ei-parametrisella yksisuuntaisella varianssianalyysillä (ks. SPSS Incorporated, 1996). Ryhmien parittaiset vertailut tehtiin Mann-Whitneyn testillä. Usean muuttujan keskiarvojen vertailuun soveltuvaa monimuuttujaisista varianssianalyysiä (MANOVA) ei voitu valita analyysimenetelmäksi, koska perheilmapiirimuuttujien kovarianssimatriisit eivät olleet yhtä suuret vertailtavissa ryhmissä. Lisäksi kaikki lasten perheilmapiirimuuttujat eivät olleet normaalijakautuneita. Koska monimuuttujaiselle varianssianalyysille ei ole jakaumasta riippumatonta vastinetta, valittiin analyysimenetelmäksi yhden tarkasteltavan muuttujan jakaumien sijainteja eri ryhmissä vertaileva Kruskal-Wallisn yksisuuntainen varianssianalyysi. Samanlaisten, keskiryhmään kuuluvien ja erilaisten parien perheilmapiirejä verrattiin kunkin emotion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujan sisällä toisiinsa eikä siis toisen emotion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujan vastaavaan ryhmään. Perheilmapiirien eroja tarkasteltiin erikseen naisten ja miesten arvioimina. Lasten perheilmapiiriarvioinneista käytettiin indeksi- ja ei-indeksilapsen muuttujien keskiarvoa. Käyttämällä useita arvioitsijoita, ryhmien perheilmapiirieroista saatiin laaja ja monipuolinen kuva.

TULOKSET

Naisten ja miesten emotion ja käyttäytymisen säätelyn kuvailu

Naisten ja miesten välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä keskiarvoeroja yhdessäkään emotion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujassa (taulukko 3).

Taulukko 3

Emotion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujien keskiarvot ja keskihajonnat sukupuolittain sekä naisten ja miesten väliset erot riippuvien otosten t-testillä verrattuna

Muuttuja	Naiset		Miehet		t (53)	p
	<u>M</u>	<u>SD</u>	<u>M</u>	<u>SD</u>		
Impulsiivisuus / harkitsevuus	.14	1.02	-.13	.85	-1.51	.14
Heikko tunteen- hallinta	.03	.87	-.05	.99	-.43	.67
Tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisy / ilmaisu	-.03	.89	.11	.96	.78	.44

Valikoiva parinmuodostus emotion ja käyttäytymisen säätelyn alueella

Puolisoiden emotion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujat eivät korreloineet tilastollisesti merkitsevästi keskenään (taulukko 4). Koko otoksen tasolla ei siis ilmennyt positiivista eikä negatiivista parinmuodostusta. Impulsiivisuus / harkitsevuus- ja tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisy / ilmaisu -muuttujien välillä oli tosin heikko positiivinen riippuvuus siten, että mitä impulsiivisempi toinen puolisoista oli, sitä enemmän toinen

puoliso ehkäisi tunneilmaisuaan ja käyttäytymistään. Tämä korrelaatio oli kuitenkin vain tilastollisesti suuntaa-antava.

Taulukko 4

Emootion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujien väliset parittaiset (pairwise) ja ristikkäiset (cross) osittaiskorrelaatiokertoimet sekä Z-merkitsevyytestausten tulokset

Muuttuja	1 ^a	2 ^a	3 ^a
1. Impulsiivisuus / harkitsevuus	-01 (-.08)	-04 (-.46)	.18 (1.90)
2. Heikko tunteenhallinta		-10 (-.72)	.01 (.15)
3. Tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisy / ilmaisu			-10 (-.70)

Huom. Suluissa Z-arvo. Kun $|Z| \geq 1.96$, on korrelaatio merkitsevä riskitasolla .05.

a: puolison muuttuja

Vaikka valikoivaa parinmuodostusta ei koko otoksen tasolla ilmennytkään, haluttiin tutkia, erottuiko otoksesta kuitenkin jokaisessa emootion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujassa keskiryhmän lisäksi sekä samanlaisia että erilaisia pareja. Kuten taulukosta 5 ilmenee, samanlaisten ja erilaisten pariskuntien ryhmät erosivat tilastollisesti erittäin merkitsevästi sekä keskiryhmästä että toisistaan impulsiivisuus / harkitsevuus-, heikko tunteenhallinta- sekä tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisy / ilmaisu -muuttujan suhteellisten erotuspistemäärien itseisarvoissa. Samanlaisilla pariskunnilla suhteellisten erotuspistemäärien itseisarvojen keskiarvot olivat lähimpänä nollaa. Erilaisten pariskuntien keskiarvot puolestaan olivat kahta muuta ryhmää korkeampia. Otoksessa siis oli selvästi sekä emootion ja käyttäytymisen säätelyltään samanlaisia, keskiryhmään kuuluvia että erilaisia pareja.

Taulukko 5

Samanlaisten, keskiryhmään kuuluvien ja erilaisten pariskuntien erot emotionin ja käyttäytymisen säätelyn muuttujien suhteellisten erotuspistemäärien itseisarvojen keskiarvoissa (ANOVA, Tamhanen T2 -testi)

Muuttuja ^a	Samanlaiset (n = 13)		Keskiryhmä (n = 28)		Erilaiset (n = 13)		F(2, 51)	Tamhane ^b
	<u>M</u>	<u>SD</u>	<u>M</u>	<u>SD</u>	<u>M</u>	<u>SD</u>		
Impulsiivisuus / harkitsevuus	0,24	0,11	0,97	0,27	2,20	0,72	79,60***	s<k<e
Heikko tunteen- hallinta	0,19	0,09	0,89	0,36	2,27	0,83	64,45***	s<k<e
Tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisy / ilmaisu	0,24	0,09	0,94	0,37	2,29	0,55	99,14***	s<k<e

a: muuttujina käytetty suhteellisten erotuspistemäärien itseisarvoja

b: s = samanlaisten parien ryhmä, k = keskiryhmään kuuluvat parit, e = erilaisten parien ryhmä

*** p < .001

Tarkasteltaessa samanlaisten ja erilaisten pariskuntien emotionin ja käyttäytymisen säätelyä lähemmin, havaittiin, että impulsiivisuus / harkitsevuus -muuttujan samanlaisista pareista suurimmalla osalla (n = 7) molempien puolisoiden faktoripistemäärät olivat harkitsevuuden puolella. Vain kolmen pariskunnan faktoripistemäärät kallistuivat impulsiivisuuden suuntaan. Lisäksi oli kolme sellaista paria, joissa molempien puolisoiden faktoripistemäärät olivat hyvin lähellä nollakohtaa, mutta vaimon pistemäärä oli harkitsevuuden ja miehen pistemäärä lievästi impulsiivisuuden puolella. Erilaisten pariskuntien enemmistön (n = 11) suhteellisten erotuspistemäärien raaka-arvot olivat positiivisia eli vaimojen faktoripistemäärät olivat miesten pistemääriä korkeampia. Näistä pariskunnista jokaisessa vaimon pistemäärä oli selvästi impulsiivisuuden puolella miesten pistemäärien kallistuessa harkitsevuuden suuntaan. Niistä kahdesta erilaisesta parista, joissa vaimon faktoripistemäärä oli miehen pistemäärää pienempi, molemmissa vaimo oli miestänsä harkitsevaisempi.

Heikko tunteenhallinta -muuttujassa suurin osa ($n = 8$) samanlaisista pariskunnista oli sellaisia, joiden molempien puolisoitten faktoripistemäärät olivat katkaisurajana käytetyn faktoripistemäärien nollakohtan alapuolella. Heillä oli siis vahvempi tunteenhallinta kuin niillä kahdella pariskunnalla, joiden faktoripistemäärät olivat katkaisurajan yläpuolella. Samanlaisissa pareissa oli lisäksi kolme sellaista pariskuntaa, joissa vaimon ja miehen pistemäärät olivat eri puolilla nollakohtaa, mutta vain muutaman desimaalin päässä toisistaan. Erilaisista pariskunnista puolestaan seitsemän oli sellaista, joissa vaimon faktoripistemäärä oli positiivinen, kun taas miehen pistemäärä oli negatiivinen. Tällöin vaimolla oli siis miestänsä heikompi tunteenhallinta. Kuudella pariskunnalla tilanne oli päinvastainen eli vaimolla oli miestänsä vahvempi tunteenhallinta.

Tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisy / ilmaisu -muuttujassa enemmistö ($n = 10$) samanlaisista pariskunnista kallistui reaktioiden ehkäisyn suuntaan. Vain kolmen pariskunnan faktoripistemäärät olivat reaktioiden ilmaisun puolella. Erilaisista pareista suurimmalla osalla ($n = 9$) suhteellisten erotuspistemäärien raaka-arvo oli negatiivinen. Tällöin vaimo siis ilmaisi tunteitaan ja reaktioitaan miestänsä enemmän. Sellaisia erilaisia pariskuntia, joissa mies ilmaisi tunteitaan vaimoaan enemmän, oli vain neljä.

Naisten ja miesten perheilmapiiriarviointien kuvailu

Taulukosta 6 ilmenee, että naiset kokivat perheidensä ilmapiirin heikommin hallituksi kuin miehet. Muutoin naisten ja miesten perheilmapiiriarvioinneissa ei ollut tilastollisesti merkitseviä keskiarvoeroja.

Taulukko 6

Perheilmapiirimuuttujien keskiarvot ja keskihajonnat sukupuolittain sekä naisten ja miesten väliset erot riippuvien otosten t-testillä verrattuna

Muuttuja	Naiset		Miehet		t (53)
	<u>M</u>	<u>SD</u>	<u>M</u>	<u>SD</u>	
Painostava/ vapautunut	0,00	0,72	-0,10	0,45	-0,92
Tunnekylmä/ lämmin	-0,09	0,62	0,12	1,31	1,16
Heikosti hallittu/ hallittu	0,14	1,05	-0,17	0,96	-2,23*
Merkityksellinen/ epätyydyttävä	0,12	0,93	-0,11	1,11	-1,31

* p < .05.

Emootio ja käyttäytymisen säätelyltään samanlaisten, keskiryhmään kuuluvien ja erilaisten pariskuntien perheilmapiirien erot puolisoitten arvioimina

Eri ryhmien välisiä eroja puolisoitten perheilmapiirimuuttujissa tarkasteltiin Kruskal-Wallis testillä yksisuuntaisella varianssianalyysillä, joka perustuu ryhmien keskimääräisten järjestyslukujen vertailuun. Keskimääräisten järjestyslukujen sijasta taulukoissa 7 ja 8 on kuitenkin esitetty perheilmapiirimuuttujien keskiarvot eri ryhmissä, koska keskiarvot kertovat paitsi ryhmien keskinäisen järjestyksen, myös sen, kummalle puolelle kaksisuuntaista perheilmapiirimuuttujaa kunkin ryhmän arvo sijoittuu.

Kokonaisuudessaan samanlaisten, keskiryhmään kuuluvien ja erilaisten pariskuntien perheilmapiireissä oli puolisoitten arvioimana vain muutamia eroja. Taulukosta 7 ilmenee, että impulsiivisuus / harkitsevuus -muuttujan samanlaisilla ja keskiryhmään kuuluvilla pariskunnilla oli naisten arvioimana lämpimämpi perheilmapiiri kuin erilaisilla pareilla. Naisten arvion perusteella samanlaisten pariskuntien perheilmapiiri oli erilaisiin pareihin verrattuna myös merkityksellisempi. Samanlaisten parien miehet

kuitenkin kokivat perheidensä ilmapiirin erilaisten pariskuntien miehiä painostavammaksi.

Taulukko 7

Impulsiivisuus / harkitsevuus -muuttujan samanlaisten, keskiryhmään kuuluvien ja erilaisten pariskuntien perheilmapiirien erot puolisoiden arvioimina (Kruskal-Wallis, Mann-Whitneyn testi)

Perheilmapiiiri- muuttuja	Impulsiivisuus / harkitsevuus						$\chi^2(2)$	Mann-Whitney ^a
	Samanlaiset (n = 13)		Keskiryhmä (n = 28)		Erilaiset (n = 13)			
	<u>M</u>	<u>SD</u>	<u>M</u>	<u>SD</u>	<u>M</u>	<u>SD</u>		
	<u>Naiset</u>							
Painostava/ vapautunut	-0,02	0,88	-0,04	0,67	0,12	0,69	1,61	
Tunnekylmä/ lämmin	-0,20	0,51	-0,25	0,52	0,36	0,75	7,65*	s<e*; k<e**
Heikosti hallittu/ hallittu	-0,06	0,90	0,07	1,07	0,47	1,12	2,35	
Merkityksellinen/ epätydyttävä	0,54	1,03	0,07	0,56	-0,21	1,32	4,71α	s>e*
	<u>Miehet</u>							
Painostava/ vapautunut	-0,00	0,34	-0,13	0,30	-0,12	0,74	5,63α	s>e*
Tunnekylmä/ lämmin	0,68	2,34	-0,04	0,73	-0,10	0,67	1,78	
Heikosti hallittu/ hallittu	-0,57	0,94	-0,13	1,03	0,15	0,71	3,33	
Merkityksellinen/ epätydyttävä	0,08	0,94	0,00	0,53	-0,55	1,91	0,42	

a: s = samanlaisten parien ryhmä, k = keskiryhmään kuuluvat parit, e = erilaisten parien ryhmä

α p < .10. * p < .05. **p < .01.

Heikko tunteenhallinta -muuttujan samanlaisten, keskiryhmään kuuluvien ja erilaisten pariskuntien perheiden ilmapiirit eivät eronneet toisistaan. Sen sijaan tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisy / ilmaisu -muuttujan samanlaisilla ja erilaisilla pareilla oli miesten arvioimana tilastollisesti suuntaa-antavasti keskiryhmään kuuluvia pareja vapautuneempi perheilmapiiri (taulukko 8). Samanlaiset ja erilaiset pariskunnat eivät eronneet toisistaan perheilmapiirin vapautuneisuuden suhteen. Sitä vastoin samanlaiset, samoin kuin keskiryhmään kuuluvat pariskunnat, erosivat erilaista pareista perheilmapiirin tunnekylymydessä / lämpimyydessä siten, että samanlaisilla ja keskiryhmään kuuluvilla pareilla oli miesten arviointien perusteella erilaisia pariskuntia lämpimämpi perheilmapiiri.

Taulukko 8

Tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisy / ilmaisu -muuttujan samanlaisten, keskiryhmään kuuluvien ja erilaisten pariskuntien perheilmapiirien erot puolisoitten arvioimina (Kruskal-Wallis, Mann-Whitney testi)

Perheilmapiiri- muuttuja	Tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisy / ilmaisu							$\chi^2(2)$	Mann-Whitney ^a
	Samanlaiset (n = 13)		Keskiryhmä (n = 28)		Erilaiset (n = 13)				
	<u>M</u>	<u>SD</u>	<u>M</u>	<u>SD</u>	<u>M</u>	<u>SD</u>			
	<u>Naiset</u>								
Painostava/ vapautunut	0,00	0,48	-0,03	0,81	0,07	0,74	1,16		
Tunnekylymä/ lämmen	-0,17	0,47	-0,19	0,61	0,18	0,75	3,01		
Heikosti hallittu/ hallittu	0,17	1,30	0,03	0,98	0,33	0,95	1,02		
Merkityksellinen/ epättydyttävä	0,42	0,95	0,11	0,94	-0,18	0,86	2,55		

(jatkuu)

Taulukko 8 (jatkuu)

Tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisy / ilmaisu								
Samanlaiset (n = 13)		Keskiryhmä (n = 28)		Erilaiset (n = 13)				
Perheilmapiiri- muuttuja	<u>M</u>	<u>SD</u>	<u>M</u>	<u>SD</u>	<u>M</u>	<u>SD</u>	$\chi^2(2)$	Mann-Whitney ^a
	<u>Miehet</u>							
Painostava/ vapautunut	-0,23	0,24	0,03	0,56	-0,24	0,17	4,61 α	s,e<k α
Tunnekyllä/ lämmin	-0,11	0,32	0,17	0,83	0,23	2,42	5,20 α	s,k<e*
Heikosti hallittu/ hallittu	-0,10	0,86	-0,21	1,11	-0,13	0,73	0,13	
Merkityksellinen/ epätyydyttävä	-0,13	0,60	-0,31	1,35	0,33	0,84	3,28	

a: s = samanlaisten parien ryhmä, k = keskiryhmään kuuluvat parit, e = erilaisten parien ryhmä

α p < .10. * p < .05.

Lasten perheilmapiiriarviointien kuvailu

Indeksi- ja ei-indeksilasten perheilmapiiriarvioinneista laskettujen keskiarvojen perusteella lapset kokivat perheidensä ilmapiirin hyvin myönteiseksi (taulukko 9). Lapset arvioivat perheilmapiirin lämpimäksi samoin kuin melko kannustavaksi, ymmärtäväksi ja avoimeksi. Samalla lapset tosin kokivat ilmapiirin myös jossain määrin ankaraksi, vaikka se ei lasten mielestä kuitenkaan ollut juurikaan epäoikeudenmukainen, riitaisa tai välinpitämätön.

Taulukko 9

Lasten perheilmapiirimuuttujien keskiarvot ja keskihajonnat

Muuttuja ^a	<u>M</u>	<u>SD</u>
Lämmin, huolehtiva	1,58	0,85
Innostava, kannustava	1,99	0,90
Luottava, ymmärtävä	1,74	0,66
Avoin	1,74	0,76
Ankara	3,56	0,89
Epäoikeudenmukainen	4,14	0,83
Riitaisa	3,92	0,84
Välinpitämätön	4,33	0,75

Huom. Väittämien arviointiasteikossa 1 = täysin ja 5 = ei ollenkaan.

a: indeksi- ja ei-indeksilapsen arvioinneista laskettu keskiarvo

Emootion ja käyttäytymisen säätelyltään samanlaisten, keskiryhmään kuuluvien ja erilaisten pariskuntien perheilmapiirien erot lasten arvioimina

Samoin kuin puolisoitten perheilmapiiriarviointeja tarkasteltaessa, selvitettiin myös lasten arvioimia perheilmapiirien eroja samanlaisten, keskiryhmään kuuluvien ja erilaisten pariskuntien välillä Kruskal-Wallisin ei-parametrisella yksisuuntaisella varianssianalyysillä. Aikaisempien taulukoiden tapaan käytettiin myös taulukossa 10 keskimääräisten järjestyslukujen sijasta lasten perheilmapiirimuuttujien keskiarvoja eri ryhmissä. Keskiarvot kertovat paitsi ryhmien keskinäisen järjestyksen, myös sen, mihin kohtaan perheilmapiirimuuttujien arviointiasteikkoa kunkin ryhmän arvo sijoittuu.

Lasten arviointien perusteella impulsiivisuus / harkitsevuus- ja heikko tunteenhallinta -muuttujien samanlaisten, keskiryhmään kuuluvien ja erilaisten pariskuntien perheilmapiireissä ei ollut eroja. Sen sijaan tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisy / ilmaisu -muuttujan samanlaisilla pariskunnilla oli lasten arvioimana keskiryhmään kuuluvia samoin kuin tilastollisesti suuntaa-antavasti myös erilaisia pariskuntia vähemmän riitaisa perheilmapiiri (taulukko 10). Muissa

perheilmapiirimuuttujissa ei tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisy / ilmaisu -muuttujankaan eri ryhmien välillä ollut eroja.

Taulukko 10

Tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisy / ilmaisu -muuttujan samanlaisten, keskiryhmään kuuluvien ja erilaisten pariskuntien perheilmapiirien erot lasten arvioimina. (Kruskal-Wallis, Mann-Whitneyn testi)

	Tunneilmaisun ja käyttäytymisen ehkäisy / ilmaisu						$\chi^2(2)$	Mann-Whitney ^b
	Samanlaiset (n = 13)		Keskiryhmä (n = 28)		Erilaiset (n = 13)			
Perheilmapiiri- muuttuja ^a	<u>M</u>	<u>SD</u>	<u>M</u>	<u>SD</u>	<u>M</u>	<u>SD</u>		
Lämmin, huolehtiva	1,50	0,65	1,71	1,04	1,38	0,51	0,53	
Innostava, kannustava	1,88	0,96	2,02	0,96	2,04	0,78	0,43	
Luottava, ymmärtävä	1,73	0,78	1,73	0,62	1,77	0,67	0,04	
Avoin	1,73	0,63	1,80	0,85	1,62	0,68	0,39	
Ankara	3,46	0,97	3,63	0,74	3,50	1,14	0,12	
Epäoikeuden- mukainen	4,15	0,77	4,02	0,95	4,38	0,58	0,97	
Riitaisa	4,46	0,48	3,71	0,83	3,81	0,95	7,53*	s>k**; s>e†
Välinpitämätön	4,38	0,79	4,21	0,80	4,54	0,56	1,35	

Huom. Väittämien arviointiasteikossa 1 = täysin ja 5 = ei ollenkaan.

a: indeksi- ja ei-indeksilapsen arvioinneista laskettu keskiarvo

b: s = samanlaisten parien ryhmä, k = keskiryhmään kuuluvat parit, e = erilaisten parien ryhmä

† p < .10. *p < .05. **p < .01.

POHDINTA

Oletuksen mukaisesti tämän tutkimuksen korrelaatiotarkasteluissa ei tullut koko otoksen tasolla esille valikoivaa parinmuodostusta emotion ja käyttäytymisen säätelyn alueella. Otoksesta muodostui kuitenkin jokaisessa emotion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujassa oletuksen mukaisesti keskiryhmän lisäksi sekä samanlaisia että erilaisia pareja. Tarkasteltaessa emotion ja käyttäytymisen säätelyltään samanlaisten, keskiryhmään kuuluvien ja erilaisten pariskuntien perheilmapiirien eroja puolisoiden ja lasten arvioimina vain muutama eroista oli oletuksen mukainen siten, että samanlaisilla pareilla oli erilaisia myönteisempi perheilmapiiri. Tulosten pääosa oli oletusten vastaisia. Kaiken kaikkiaan ryhmien välisiä eroja oli hyvin vähän ja ne olivat myös osin toistensa kanssa ristiriitaisia.

Tässä tutkimuksessa käytetyt parittaiset ja ristikkäiset osittaiskorrelaatiokertoimet (Gonzalez & Griffin, 1997) vahvistivat aikaisempien itsearviointeja tutkimusmenetelmän käyttäneiden tutkimusten (esim. Buss 1984a; Guttman & Zohar, 1987; Keller ym., 1996; Mascie-Taylor, 1989; Nagoshi & Johnson, 1994; Nagoshi ym., 1992; Stevenson & Fielding, 1985) tuloksen siitä, että emotion ja käyttäytymisen säätelyyn liittyvät ominaisuudet eivät ole kovin tärkeitä parinvalinnassa. Johtopäätöstä tukee myös se, että ristikkäistenkin osittaiskorrelaatioiden ollessa tilastollisesti ei-merkitseviä, tässä tutkimuksessa ei saatu viitteitä edes piiloisesta positiivisesta parinvalinnasta. Tätä aikaisemmissa tutkimuksissa huomiotta jäänyttä puolisoiden välistä samanlaisuutta ei tosin voitu selvittää riittävästi, sillä emotion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujista muodostunut faktorirakenne ei kattanut kaikkia emotion ja käyttäytymisen säätelyn mallin (Pulkkinen, 1994, 1995, 1996, 1997) toimintastrategioita. Jotta puolisoiden piiloinen samanlaisuus vierekkäisiä toimintastrategioita yhdistävissä mallin eri dimensioissa voitaisiin kartoittaa kokonaisuudessaan ja vahvistaa tämän tutkimuksen päätelmä siitä, että edes latentti samanlaisuus emotion ja käyttäytymisen säätelyn ominaisuuksissa ei ole koko otoksen tasolla tärkeää parinvalinnassa, pitää jatkotutkimuksia tehdä aineistolla, josta muodostuu jokaista mallin toimintastrategiaa vastaavat muuttujat.

Suurin osa tämän tutkimuksen tutkimushenkilöistä oli elänyt jo pitkään parisuhteessa eikä poikittaistutkimusasetelma mahdollistanut valikoivan

parinmuodostuksen selvittämistä tutkittavien parisuhteen alkuaikoina. On siis mahdollista, että esimerkiksi seurusteluaikana kumppaneiden välillä on ollut positiivista tai negatiivista parinmuodostusta. Parisuhteensa kuluessa puoliset ovat voineet tulla emotion ja käyttäytymisen säätelyltään joko samanlaisemmiksi tai erilaisemmiksi, mikä selittäisi tämän hetkiset ei-merkitsevät korrelaatiot. Aikaisemmat tutkimustulokset eivät kuitenkaan tue sen paremmin assimilaatiota kuin erilaisemmiksi tulemistakaan (Buss, 1984a; Caspi ym., 1992; Feng & Baker, 1994; Guttman & Zohar, 1987; Lykken & Tellegen, 1993). Näin ollen voisi olettaa, että emotion ja käyttäytymisen säätelyn ominaisuudet eivät ole tärkeitä edes parisuhteen alkuaikojen valikoivassa parinmuodostuksessa.

Emotion ja käyttäytymisen säätelyn ominaisuuksien vähäinen merkitys parinvalinnassa yleisellä tasolla muodostaa selvän poikkeuksen niihin aikaisempiin tutkimuksiin, joissa on saatu selkeästi tukea positiiviselle parinvalinnalle niin fyysisissä (Buss, 1984a; Feng & Baker, 1994; Price & Vandenberg, 1980; Vandenberg, 1972) kuin demografisissakin ominaisuuksissa (esim. Blackwell & Lichter, 2000; Feng & Baker, 1994; Houts & Robins, 1996; Vandenberg, 1972) samoin kuin asenteissa ja arvoissa (esim. Aube & Koestner, 1995; Feng & Baker, 1994; Houts & Robins, 1996; Waller ym., 1990). On mahdollista, että esimerkiksi asenteiden ja arvojen samanlaisuutta korostetaan paria valittaessa, koska sen ehkä koetaan vaikuttavan kanssakäymiseen ja arkielämään emotion ja käyttäytymisen säätelyä voimakkaammin ja konkreettisemmin. Myös puolison valitsemiseen liittyvät yleiset normit tai odotukset saattavat vaikuttaa enemmän fyysisten ja demografisten ominaisuuksien alueella kuin emotion ja käyttäytymisen säätelyssä. Usein kumppaneiden oletetaan olevan esimerkiksi suunnilleen samanikäisiä tai -pituisia sekä omaavan kutakuinkin yhtä pitkän koulutuksen, mutta esimerkiksi puolisoitten impulsiivisuuden tai konstruktivisuuden samanlaisuuteen ei liity yhtä voimakkaita odotuksia.

Koska otoksesta muodostui emotion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujissa keskiryhmän lisäksi sekä samanlaisia että erilaisia pareja, oli pariskuntien välillä Klohnenin ja Mendelsohnin (1998) tutkimuksen tavoin huomattavia eroja samanlaisuuden määrässä. Emotion ja käyttäytymisen säätelyn ominaisuudet saattavat siis kuitenkin olla merkityksellisiä parinvalinnassa osalle ihmisistä. Tätä olisi jatkossa mielenkiintoista selvittää tarkemmin tätä tutkimusta suuremmilla ryhmillä etenkin, kun vastaavaa ei ole

aiemmin Klohnenin ja Mendelsohnin tutkimusta lukuun ottamatta tehty. Olisi myös kiinnostavaa tarkastella emotion ja käyttäytymisen säätelyn ominaisuuksien merkitystä eronneille yksineläville ihmisille, joita ei ollut tämän tutkimuksen otoksessa. Jatkotutkimuksissa voisi myös selvittää, mihin ominaisuuksiin kumppaneiden samanlaisuus tai erilaisuus emotion ja käyttäytymisen säätelyssä on mahdollisesti yhteydessä. Eräs tekijä saattaisi olla itsetunto, sillä Klohnen ja Mendelsohn havaitsivat, että samanlaisuus eri persoonallisuuden ominaisuuksissa oli yhteydessä hyvään itsetuntoon, kun taas erilaisuus liittyi heikkoon itsetuntoon.

Emotion ja käyttäytymisen säätelyltään samanlaisten, keskiryhmään kuuluvien ja erilaisten pariskuntien välisten perheilmapiirierojen vähäisyys ja osittainen ristiriitaisuus viittaavat siihen, ettei valikoivalla parinmuodostuksella emotion ja käyttäytymisen säätelyn alueella ole merkitystä perheen ilmapiirin kannalta. Tätä tukee myös se, etteivät eri emotion ja käyttäytymisen säätelyn muuttujien tietyt ryhmät eronneet toisistaan johdonmukaisesti samalla tavalla jossakin tietyssä perheilmapiirimuuttujassa kaikkien informanttien arvioimina. On toki mahdollista, että pienehköstä otoskoosta johtuvan testivoimakkuuden puutteen vuoksi tässä tutkimuksessa ei saatu esille kaikkia ryhmien välillä todellisuudessa olevia eroja. Myös ei-parametristen menetelmien käyttö ryhmien vertailussa on saattanut vaikuttaa samoin. Ei-parametriset menetelmät eivät oletakaan mitään jakaumasta, mutta tällöin ei myöskään pystytä hyödyntämään kaikkea saatavilla olevaa tietoa. Toisaalta tässä tutkimuksessa huomioitiin kuitenkin myös tilastollisesti suuntaa-antavat erot, joten todennäköisesti kaikki ryhmien välillä todellisuudessa olevat erot ovat tulleet esille. Tehtäessä ryhmien parittaisia vertailuja Mann-Whitneyn testillä, kokonaisriski toden nollahypoteesin hylkäämisestä ja siten väärin erojen hyväksymisestä on saattanut kuitenkin kasvaa liian suureksi erityisesti näiden suuntaa-antavien tulosten osalta. Kokonaisriskitason voi ajatella olevan suuruudeltaan p-arvo kerrottuna parittaisten vertailujen lukumäärällä eli tässä tutkimuksessa kolmella, jolloin osaa nyt esille tulleista eroista ei enää olisi voitu hyväksyä tilastollisesti merkitseviksi eikä edes tilastollisesti suuntaa-antaviksi. Tällöin ryhmien välisten erojen määrä olisi nykyistäkin vähäisempi ja ryhmien väliset erot olisivat entistä todennäköisemmin vain sattumaa. Tämä puolestaan tukee sitä johtopäätöstä, ettei puolisojen emotion ja käyttäytymisen säätelyn samanlaisuudella tai erilaisuudella ole merkitystä perheilmapiirin kannalta.

Aikaisemmissa tutkimuksissa ei ole selvitetty valikoivan parinmuodostuksen suoraa yhteyttä perheilmapiiriin, vaan niissä on keskitytty joko parinmuodostuksen ja avioliiton laadun (esim. Arrindell & Luteijn, 2000; Blum & Mehrabian, 1999; Davidson ym., 1983; Richard ym., 1990; Thiessen ym., 1997) tai parisuhdetyytyväisyyden ja aikuisten arvioiman perheilmapiirin (Brody ym., 1992; Kettunen & Krats, 1996) välisten yhteyksien tarkasteluun. Näissä tutkimuksissa on tyydytty vain korrelatiivisten yhteyksien kartoittamiseen eikä niissä ole *vertailtu* esimerkiksi avioliiton laatua jossakin ominaisuudessa samanlaisten ja erilaisten pariskuntien välillä. Kun lisäksi havaitut korrelaatiot parinvalinnan ja parisuhdetyytyväisyyden välillä ovat olleet matalia, on mahdollista, että tilastollisissa vertailuissa samanlaisten ja erilaisten pariskuntien välille ei olisi tullut tilastollisesti merkitseviä eroja avioliiton laadun suhteen. Blumin ja Mehrabianin (1999) sekä Russellin ja Wellsin (1991) tutkimuksissa parinmuodostuksella heikkoon tunteenhallintaan liittyvissä ominaisuuksissa ei ollut edes korrelatiivista yhteyttä avioliiton laatuun. Tällöin on entistä todennäköisempää, ettei tilastollisissa vertailuissa olisi ilmennyt eroja avioliiton laadussa samanlaisten ja erilaisten pariskuntien välillä. Tällöin on ymmärrettävää, ettei tässäkään työssä emotion ja käyttäytymisen säätelyn ryhmien välillä juurikaan ollut eroja, vaikka kyse olikin avioliiton laadun sijasta perheilmapiiristä. Tässä tutkimuksessa mentiin aikaisempia tutkimuksia pidemmälle vertailtaessa ryhmiä tilastollisesti, jolloin on loogista, että nyt saatiin aikaisempiin korrelaatiotutkimuksiin perustuneen oletuksen vastaisia tuloksia.

On tietysti mahdollista, että tämän tutkimuksen tulos eri ryhmien välisten perheilmapiirierojen vähäisyydestä saattaa selittyä myös niin, että emotion ja käyttäytymisen säätelyn alueen valikoiva parinmuodostus ei suoraan ilmene perheilmapiirin eroina, vaan välittyy parisuhteen laadun kautta, jota ei tässä tutkimuksessa huomioitu. On myös mahdollista, että positiivisen ja negatiivisen parinvalinnan vaikutus jää parisuhteen tasolle eikä yllä juuri lainkaan puolisoitten tai lasten perheilmapiiriarviointeihin. Puolisoiden osalta saattaa olla niin, että parisuhde koetaan täysin erilliseksi perheilmapiiristä tai että perheilmapiiriarviointeihin vaikuttavat puolisoitten välisen suhteen lisäksi esimerkiksi vanhempien ja lasten välinen vuorovaikutus tai monet muut asiat, joiden vaikutus peittää alleen parisuhteen merkityksen.

Emotion ja käyttäytymisen säätelyltään samanlaisten ja erilaisten pariskuntien

välischen perheilmapiirierojen puuttumista lasten arvioinneissa voidaan mahdollisesti selittää Cummingsin ja Wilsonin (1999) emotionaalinen turvallisuus -käsitteen avulla. Lasten emotionaaliseen turvallisuuteen vaikuttavat vanhempien väliset ristiriidat sekä se, miten niistä keskustellaan lasten kanssa. Jos vanhemmat pystyvät ratkaisemaan ristiriitansa tai selittämään ratkaistuja tai vielä selvittämättömiä konflikteja lapsille konstruktiiivisesti ja optimistisesti, edistää se lasten emotionaalista turvallisuutta. Emotionaalinen turvallisuus puolestaan vaikuttaa lasten yleiseen sopeutumiseen ja toimintakykyyn (Cummings & Wilson, 1999). On siis mahdollista, että puolisoiden emotion ja käyttäytymisen säätelyn samanlaisuus tai erilaisuus ei joko aiheuta vanhempien välille lainkaan ristiriitoja tai ristiriidat ovat sellaisia, jotka vanhemmat saavat ratkaistua tai joista he pystyvät keskustelemaan rakentavasti lasten kanssa. Tällöin lasten emotionaalinen turvallisuus ei ole uhattuna, mikä saattaa näkyä perheilmapiirierojen puuttumisena lasten arvioinneissa. Lisäksi lasten kokemuksiin perheidensä ilmapiiristä saattaa sisältyä monia sellaisia asioita, joihin valikoivalla parinmuodostuksella ei välttämättä ole vaikutusta, kuten lapsen suhde sisaruksiinsa ja vanhempiinsa.

Tämän tutkimuksen etuna aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna on valikoivan parinmuodostuksen tutkiminen nimenomaan emotion ja käyttäytymisen säätelyn näkökulmasta. Aiemmin ei vastaavanlaista tälle alueelle keskittynyttä tutkimusta ole tehty, vaan parinvalintaa emotion ja käyttäytymisen säätelyyn liittyvissä ominaisuuksissa on selvitetty piiloisesti osana muita persoonallisuuden ominaisuuksia ja mukana on ollut vain muutamia itsesäätelyn puolia. Tässä työssä teoreettisena viitekehyksenä käytetyn Pulkkisen (1994, 1995, 1996, 1997) emotion ja käyttäytymisen säätelyn mallin avulla voitiin emotion ja käyttäytymisen säätely ymmärtää aiempaa laajemmin ja monipuolisemmin. Käytetyt kyselylomakkeet mittasivat emotion ja käyttäytymisen säätelyn useita eri puolia. Lisäksi kyselylomakkeet oli aiemmista tutkimuksista poiketen tarkoitettu nimenomaan emotion ja käyttäytymisen säätelyn arvioimiseen.

Vahvuutena tässä työssä on myös emotion ja käyttäytymisen säätelyn alueen positiivisen parinvalinnan käsitteen laajentaminen koskemaan puolisoiden välistä piiloista samanlaisuutta. Lisäksi tämä tutkimus on päänavaus valikoivan parinmuodostuksen vaikutusten tutkimiseksi perheilmapiirin kannalta. Parinvalinnan vaikutuksia on aikaisemmin selvitetty melko vähän ja silloinkin on tarkasteltu vain geneettisiä seurauksia

(Mascie-Taylor & Vandenberg, 1988; Thiessen ym., 1997) tai vaikutuksia avioliiton laatuun (esim. Arrindell & Luteijn, 2000; Blum & Mehrabian, 1999; Davidson ym., 1983; Richard ym., 1990; Thiessen ym., 1997). Perheilmapiirivaikutuksista saatiin nyt laaja ja monipuolinen kuva, koska niitä tarkasteltiin useiden arvioitsijoiden näkökulmasta (naiset, miehet sekä lapset). Lasten arviointeja ei aikaisemmissa perheilmapiiriä käsitelleissä tutkimuksissa ole juurikaan huomioitu, vaan niissä on yleensä keskitytty ainoastaan nuoruusikäisten perheilmapiirinäkemyksen selvittämiseen.

Puolisoiden ja erityisesti lasten arvioimien parinvalinnan perheilmapiirivaikutusten tutkimisella on myös käytännön merkitystä. Perheen ilmapiiri on yksi lasten kasvuympäristöön vaikuttava tekijä ja mahdolliset kielteiset erot emotion ja käyttäytymisen säätelyltään samanlaisten ja erilaisten pariskuntien perheilmapiirissä loisivat pohjaa negatiivisia kasvuympäristövaikutuksia ehkäisevien interventtioiden kehittämiseksi. Tämän tutkimuksen tulos erojen vähäisyydestä puolisoiden ja lasten perheilmapiiriarvioinneissa emotion ja käyttäytymisen säätelyn eri ryhmien välillä ja negatiivisten vaikutusten puuttumisesta on kuitenkin helpottava tulos lasten kasvuympäristöä ajatellen.

Tämän tutkimuksen menetelmällisenä vahvuutena ja luotettavuutta parantavana tekijänä on Gonzalezin ja Griffinin (1997) aineiston parittaisen järjestämisen menetelmään perustuneiden osittaiskorrelaatiokertoimien sekä Z-merkitsevyydestä käytö. Kyseiset osittaiskorrelaatiot mittaavat puolisoiden absoluuttista samanlaisuutta toisin kuin aikaisemmissa valikoivan parinmuodostuksen tutkimuksissa käytetyt suhteellista samanlaisuutta arvioivat Pearsonin korrelaatiokertoimet tai sellaiset osittaiskorrelaatiot, joissa iän ja / tai koulutuksen vaikutus on vakioitu. Lisäksi aikaisempien tutkimusten korrelaatioiden merkitsevyydestä on perustunut virheelliselle oletukselle puolisoiden keskinäisestä riippumattomuudesta, mikä on saattanut vääristää merkitsevyydestä tulosta. Tässä tutkimuksessa käytetty Z-merkitsevyydestä sen sijaan huomioi puolisoiden keskinäisen riippuvuuden ja lisää siten tulosten luotettavuutta.

Tässä työssä tutkimusmenetelminä käytettiin yksinomaan itsearviointeja. Etenkin lasten perheilmapiiriarviointeihin on voinut vaikuttaa sosiaalinen suotavuus, sillä osa lapsista vastasi perheilmapiirikyselyyn tutkimuskäyntien yhteydessä, jolloin kokeenjohtaja näki lapsen vastaukset. Saarenpää (1998) havaitsi kuitenkin tämän tutkimuksen kanssa

osittain samoja lapsia tutkittavina käyttäneessä tutkimuksessaan, ettei sillä, täyttivätkö lapset perheilmapiirikyselyn kotonaan vai tutkimuskäyntien yhteydessä, ollut vaikutusta lasten vastauksiin. Puolisoiden emotionin ja käyttäytymisen säätelyä sekä perheilmapiiriä koskeneisiin vastauksiin sosiaalinen suotavuus on todennäköisesti vaikuttanut lapsia vähemmän, sillä he täyttivät lomakkeet nimettöminä niin, ettei kokeenjohtaja nähnyt vastauksia. Aikuisten vastausten luotettavuutta lisää edelleen se, etteivät puolisot voineet keskustella vastauksistaan toistensa kanssa lomakkeiden täyttämisen aikana.

Huolimatta sosiaalisen suotavuuden mahdollisesta vaikutuksesta itsearviointien luotettavuuteen, itsearvioinnit ovat varsin käyttökelpoisia tutkimusmenetelmiä. Niillä voidaan saada yksilöstä ja hänen perheestään sellaista vivahteikasta sisäistä ja pitkällä aikavälillä kertynyttä tietoa, jota yksittäisillä ulkopuolisen observoijan arvioilla ei tavoiteta (Brody ym., 1992). Lisäksi erityisesti valikoivan parinmuodostuksen tutkimisessa itsearvioinnit voivat olla luotettavampiakin ja todenmukaisempia kuin puoliso- tai ulkopuolisen observoijan arvioinnit. Bussin (1984a) viiteryhmäselityksen mukaan itsearvioinneissa käytetty konteksti on nimittäin laajempi kuin puoliso- tai ulkopuolisten observoijien käyttämä viiteryhmä. Tulosten luotettavuutta lisää myös se, että tässä työssä mittareina oli kansainvälisesti yleisesti käytettyjä kyselylomakkeita kuten emotionaalista kontrollia mittaava Emotion Control Questionnaire (Roger & Najarian, 1989; Roger & Nesshoever, 1987) sekä puoliso- ja perheilmapiiriarvioinneissa käytetty Hanssonin (1989a, 1989b) perheilmapiirilomake.

Puolisoiden ja lasten perheilmapiiriarviointeihin liittyy muutamia tulosten luotettavuuteen mahdollisesti vaikuttaneita tekijöitä. Puolisot täyttivät perheilmapiirilomakkeen eri aikoina niin, että indeksipuoliso täytti kyselyn kaksi vuotta aiemmin kuin ei-indeksipuoliso. Eri ajankohtina emotionin ja käyttäytymisen säätelyn alueen valikoivan parinmuodostuksen ilmeneminen perheilmapiirissä on saattanut olla erilaista. Tässä tutkimuksessa puoliso- ja perheilmapiiriarviointeja käsiteltiin kuitenkin yhdessä, jolloin mahdolliset eri ajankohtien väliset erot ovat voineet ikään kuin kompensoida toisensa. Tällöin on kuitenkin toisaalta saatettu menettää tärkeää tietoa parinvalinnan vaikutuksista. Nuorimpien lasten perheilmapiiriarviointien luotettavuuteen on puolestaan saattanut vaikuttaa se, että perheilmapiirikyselyn arviointiasteikossa pienet numerot tarkoittivat tavanomaisesta poikkeavasti "parasta" vaihtoehtoa ja suuret numerot

“vähiten toivottavaa” vaihtoehtoa. Heidän on voinut olla myös vaikea ymmärtää joidenkin adjektiivien merkitystä.

Tämän tutkimuksen tulosten yleistettävyydestä ei ole varmaa tietoa. Lapsesta aikuiseksi- pitkäikäistutkimukseen vuonna 1995 osallistuneet indeksihenkilöt edustivat erittäin hyvin ikäluokkaansa eri demografisten ominaisuuksien suhteen (Sinkkonen & Pulkkinen, 1996). Emootion ja käyttäytymisen säätely -projektiin osallistuneet indeksipuolisot olivat kuitenkin lapsuudessa tehtyjen arviointien mukaan olleet pitkäikäistutkimukseen osallistuneita henkilöitä mukautuvaisempia ja konstruktivisempia (Pulkkinen ym., 2000). Ei-indeksipuolisista ei ole tehty vastaavanlaista selvitystä, joten tämän ryhmän edustavuudesta ei ole tietoa. Tämän tutkimuksen suhteellisen pieni otoskoko pitkäikäistutkimukseen verrattuna sekä otoksen mahdollinen valikoituminen saattavat kuitenkin rajoittaa tutkimuksen tulosten yleistettävyyttä indeksipuolisoidenkin osalta. Joka tapauksessa tämän tutkimuksen tulokset pitää replikoida monilla erilaisilla ja suuremmilla otoksilla yleistettävyyden varmentamiseksi ja laajentamiseksi.

Edellä jo mainittujen jatkotutkimusmahdollisuuksien lisäksi tämä tutkimus herätti monia muitakin kysymyksiä, joihin voisi jatkossa etsiä vastauksia. Olisi tärkeää selvittää, miten emootion ja käyttäytymisen säätelyn alueen valikoiva parinmuodostus ilmenee parisuhteessa ja nimenomaan niin, että samanlaisten ja erilaisten parien avioliiton laatua vertaillaan tilastollisesti. Jos edelleen tutkittaisiin avioliiton laadun vaikutusta perheilmapiiriin, saataisiin selville, ilmeneekö valikoiva parinmuodostus perheilmapiirissä edes avioliiton laadun välittämänä vai jääkö parinvalinnan mahdollinen vaikutus vain parisuhteen tasolle. On tietysti mahdollista, että valikoiva parinmuodostus pelkän emootion ja käyttäytymisen säätelyn alueella ei vielä riitä saamaan aikaan eroja samanlaisten ja erilaisten pariskuntien välillä sen paremmin avioliiton laadussa kuin perheilmapiirissäkään. Olisikin kiinnostavaa tarkastella emootion ja käyttäytymisen säätelyä yhdessä muiden persoonallisuuden ominaisuuksien kanssa, jolloin nähtäisiin, onko tällaisen laajemman alueen positiivisella tai negatiivisella parinvalinnalla merkitystä parisuhdetyytyväisyyden tai perheilmapiirin kannalta.

Jatkossa voisi riittävän suurella otoksella myös erotella suhteellisten erotuspistemäärien avulla tietyssä emootion ja käyttäytymisen säätelyn ominaisuudessa samanlaisista pariskunnista ne, joilla tätä ominaisuutta on paljon ja ne, joilla sitä on vähän

ja vertailla näiden ryhmien perheilmapiiriä. Samalla tavoin voisi verrata perheilmapiirin suhteen sellaisia erilaisia pareja, joissa vaimolla on tiettyä ominaisuutta miestään enemmän, sellaisiin pariskuntiin, joilla tilanne on päinvastainen. Tällöin saataisiin selville emotion ja käyttäytymisen säätelyn laadun ja puolisoitten ominaisuuksien eri yhdistelmien vaikutus perheilmapiiriin. Tätä ei ole tarkasteltu aiemmin Davidsonin ym. (1983) tutkimusta lukuun ottamatta, jossa havaittiin, että tunteiden ilmaisussa erilaisten pariskuntien eri ryhmät erosivat toisistaan, tosin avioliiton laadun suhteen. Kuvaa emotion ja käyttäytymisen säätelyn laadun vaikutuksesta perheilmapiiriin voitaisiin vielä laajentaa vertailemalla jossakin ominaisuudessa samanlaisten, ja vastaavasti erilaisten, parien perheilmapiiriä jossakin toisessa ominaisuudessa samanlaisten, ja erilaisten, parien perheiden ilmapiiriin. Kaikissa näissä vertailuissa olisi tärkeää huomioida puolisoitten näkökulman lisäksi myös lasten näkemys. Eri perheenjäsenten arvioita voisi myös vertailla tilastollisesti. Jos esimerkiksi verrattaisiin emotion ja käyttäytymisen säätelyltään samanlaisten pariskuntien lasten ja aikuisten perheilmapiiri-arvioita, voitaisiin selvittää samanlaisuuden vaikutus eri osapuolten arviointeihin.

LÄHTEET

- Af Klinteberg, B., Schalling, D., & Magnusson, D. (1986). Self-report assessment of personality traits (Report No 64). University of Stockholm, Department of Psychology.
- Af Klinteberg, B., Schalling, D., & Magnusson, D. (1990). Childhood behaviour and adult personality in male and female subjects. European Journal of Personality, *4*, 57-71.
- Arrindell, W. A., & Luteijn, F. (2000). Similarity between intimate partners for personality traits as related to individual levels of satisfaction with life. Personality and Individual Differences, *28*, 629-637.
- Aube, J., & Koestner, R. (1995). Gender characteristics and relationship adjustment: Another look at similarity-complementarity hypotheses. Journal of Personality, *63*, 879-904.
- Barton, K., & Cattell, R. B. (1972). Real and perceived similarities in personality between spouses: Test of "likeness" versus "completeness" theories. Psychological Reports, *31*, 15-18.
- Blackwell, D. L., & Lichter, D. T. (2000). Mate selection among married and cohabiting couples. Journal of Family Issues, *21*, 275-303.
- Blum, J. S., & Mehrabian, A. (1999). Personality and temperament correlates of marital satisfaction. Journal of Personality, *67*, 93-125.
- Brody, G. H., Stoneman, Z., McCoy, J. K., & Forehand, R. (1992). Contemporaneous and longitudinal associations of sibling conflict with family relationship assessments and family discussions about sibling problems. Child Development, *63*, 391-400.
- Buss, A. H. (1961). The psychology of aggression. New York:Wiley.
- Buss, D. M. (1984a). Marital assortment for personality dispositions: Assessment with three different data sources. Behavior Genetics, *14*, 111-123.
- Buss, D. M. (1984b). Toward a psychology of person-environment (PE) correlation: The role of spouse selection. Journal of Personality and Social Psychology, *47*, 361-377.
- Buss, A. H., & Perry, M. (1992). The aggression questionnaire. Journal of Personality and

- Social Psychology, 63, 452-459.
- Caspi, A., Herbener, E. S., & Ozer, D.J. (1992). Shared experiences and the similarity of personalities: A longitudinal study of married couples. Journal of Personality and Social Psychology, 62, 281-291.
- Cicchetti, D., Ganiban, J., & Barnett, D. (1991). Contributions from the study of high-risk populations to understanding the development of emotion regulation. Teoksessa J. Garber, & K. A. Dodge (toim.), The development of emotion regulation and dysregulation (ss. 15-48). Cambridge: Cambridge University Press.
- Cummings, E. M., & Wilson, A. (1999). Contexts of marital conflict and children's emotional security: Exploring the distinction between constructive and destructive conflict from the children's perspective. Teoksessa M. J. Cox, & J. Brooks-Gunn (toim.), Conflict and cohesion in families. Causes and Consequences (ss. 105-129). Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Davidson, B., Balswick, J., & Halverson, C. (1983). Affective self-disclosure and marital adjustment: A test of equity theory. Journal of Marriage and the Family, 45, 93-102.
- Eisenberg, N., Pasternack, J. F., Cameron, E., & Tryon, K. (1984). The relation of quantity and mode of prosocial behavior to moral cognitions and social style. Child Development, 55, 1479-1488.
- Eysenck, H. J. (1977). Crime and personality. London: Routledge & Kegan Paul.
- Feng, D., & Baker, L. (1994). Spouse similarity in attitudes, personality, and psychological well-being. Behavior Genetics, 24, 357- 364.
- Goldsmith, H. H. (1989). Behavior-genetic approaches to temperament. Teoksessa G. A. Kohnstamm, J. E. Bates, & M. K. Rothbart (toim.), Temperament in childhood (ss. 111- 132). Chichester: Wiley.
- Gonzalez, R., & Griffin, D. (1997). On the statistics of interdependence: Treating dyadic data with respect. Teoksessa S. Duck (toim.), Handbook of personal relationships (2. painos, ss. 271-302). Chichester: Wiley.
- Gruber-Baldini, A. L., Schaie, K. W., & Willis, S. L. (1995). Similarity in married couples: A longitudinal study of mental abilities and rigidity-flexibility. Journal of Personality and Social Psychology, 69, 191-203.

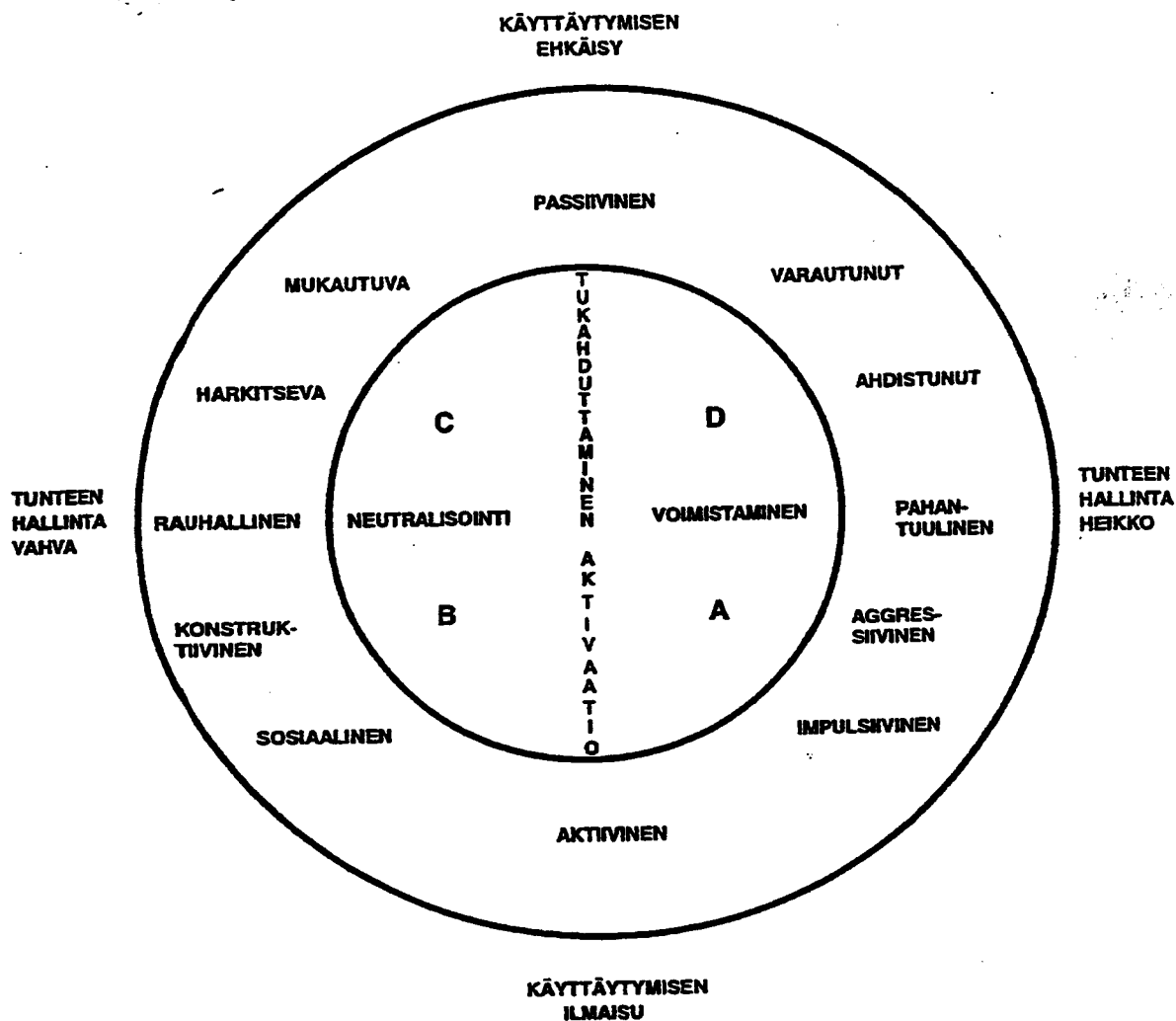
- Guttman, R., & Zohar, A. (1987). Spouse similarities in personality items: Changes over years of marriage and implications for mate selection. Behavior Genetics, *17*, 179-189.
- Hansson, K. (1989a). Familjediagnostik. Avhandling, Lunds universitet, Institutionen för barn- och ungdomspsykiatri och Institutionen för tillämpad psykologi.
- Hansson, K. (1989b). Familjeklimat. En adjektivlista för familjediagnostik (Psykologi i tillämpning, nummer 1). Lunds Universitet, Forskningsrapport från Institutionen för tillämpad psykologi.
- Hansson, K., Rydén, O., & Johnsson, P. (1994). Parent-rated family climate: A concomitant to metabolic control in juvenile IDDM?. Family Systems Medicine, *12*, 405-413.
- Houts, R. M., & Robins, E. (1996). Compatibility and the development of premarital relationships. Journal of Marriage and the Family, *58*, 7-21.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1996a). LISREL 8: User's reference guide (2nd. ed.). Chicago: Scientific Software International.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1996b). PRELIS 2: User's reference guide (3rd. ed.). Chicago: Scientific Software International.
- Keller, M. C., Thiessen, D., & Young, R. K. (1996). Mate assortment in dating and married couples. Personality and Individual Differences, *21*, 217-221.
- Kerckhoff, A. C., & Davis, K.E. (1962). Value consensus and need complementarity in mate selection. American Sociological Review, *27*, 295-303.
- Kettunen, N., & Krats, S. (1996). Parisuhteen laadun ja perheilmapiirin yhteys lastenkasvatuskäytäntöihin. Jyväskylän yliopisto. Psykologian pro gradu -tutkielma.
- Kirwil, L. (1993). Child and parent perceptions of family climate in early and mid-adolescence. Polish Psychological Bulletin, *24*, 219-230.
- Klohnen, E. C., & Mendelsohn, G. A. (1998). Partner selection for personality characteristics: A couple-centered approach. Personality and Social Psychology Bulletin, *24*, 268-278.
- Lewak, R. W., Wakefield Jr, J. A., & Briggs, P. F. (1985). Intelligence and personality in mate choice and marital satisfaction. Personality and Individual Differences, *6*, 471-477.

- Lykken, D. T., & Tellegen, A. (1993). Is human mating adventitious or the result of lawful choice? A twin study of mate selection. Journal of Personality and Social Psychology, 65, 56-68.
- Mascie-Taylor, C. G. N. (1988). Assortative mating for psychometric characters. Teoksessa C. G. N. Mascie-Taylor, & A. J. Boyce (toim.), Human mating patterns. Society for the study of human biology symposium, 28, (ss.61-82). Cambridge: Cambridge University Press.
- Mascie-Taylor, C. G. N. (1989). Spouse similarity for IQ and personality and convergence. Behavior Genetics, 19, 223-227.
- Mascie-Taylor, C. G. N., & Vandenberg, S. G. (1988). Assortative mating for IQ and personality due to propinquity and personal preference. Behavior Genetics, 18, 339-345.
- Nagoshi, C. T., & Johnson, R. C. (1994). Phenotypic assortment versus social homogamy for personality, education, attitudes, and language use. Personality and Individual Differences, 17, 755-761.
- Nagoshi, C. T., Johnson, R. C., & Honbo, K. A. M. (1992). Assortative mating for cognitive abilities, personality, and attitudes: offspring from the Hawaii Family Study of Cognition. Personality and Individual Differences, 13, 883-891.
- Norusis, M. J. / SPSS Inc. (1994). SPSS Professional statistics 6.1. Chicago: SPSS Inc.
- Nummenmaa, T., Konttinen, R., Kuusinen, J., & Leskinen, E. (1996). Tutkimusaineiston analyysi. Porvoo: WSOY.
- Onatsu-Arviolommi, T. P., & Nurmi, J-E. (1997). Family background and problems at school and in society: The role of family composition, emotional atmosphere and parental education. European Journal of Psychology of Education, 12, 315-330.
- Price, R. A., & Vandenberg, S. G. (1980). Spouse similarity in american and swedish couples. Behavior Genetics, 10, 59-71.
- Pulkkinen, L. (1994). Emotion sääätely kehityksessä. Psykologia, 29, 404-418.
- Pulkkinen, L. (1995). Behavioral precursors to accidents and resulting physical impairment. Child Development, 66, 1660-1679.
- Pulkkinen, L. (1996). Female and male personality styles: A typological and developmental analysis. Journal of Personality and Social Psychology, 70, 1288-

- 1306.
- Pulkkinen, L. (1997). Kasvaminen aikuiseksi. Teoksessa L. Pulkkinen (toim.), Lapsesta aikuiseksi (ss. 14-45). Juva: WSOY.
- Pulkkinen, L., Savioja, K., Juujärvi, P., Kokkonen, M., & Metsäpelto, R-L. (2000). Emotion ja käyttäytymisen säätelyn tutkimus: Tutkimusprojektin kuvaus. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja, 344.
- Ranta, E., Rita, H., & Kouki, J. (1994). Biometria. Tilastotiedettä ekologeille (5. painos). Helsinki: Yliopistopaino.
- Richard, L. S., Wakefield, J. A., & Lewak, R. (1990). Similarity of personality variables as predictors of marital satisfaction: A Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI) item analysis. Personality and Individual Differences, 11, 39-43.
- Roger, D., & Najarian, B. (1989). The construction and validation of a new scale for measuring emotion control. Personality and Individual Differences, 10, 845-853.
- Roger, D., & Neshoever, W. (1987). The construction and preliminary validation of a scale for measuring emotional control. Personality and Individual Differences, 8, 527-534.
- Rovine, M. J. (1994). Estimating nonshared environment using sibling discrepancy scores. Teoksessa E. M. Hetherington, D. Reiss, & R. Plomin (toim.), Separate social worlds of siblings. The impact of nonshared environment on development (ss. 33-61). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Russell, R. J. H., & Wells, P. A. (1991). Personality similarity and quality of marriage. Personality and Individual Differences, 12, 407-412.
- Saarenpää, M. (1998). Havainnoidun perhevuorovaikutuksen ja koetun perheilmapiirin väliset yhteydet. Jyväskylän yliopisto. Psykologian pro gradu -tutkielma.
- Schalling, D., Åsberg, M., Edman, G., & Oreland, L. (1987). Markers for vulnerability to psychopathology: Temperament traits associated with platelet MAO activity. Acta Psychiatrica Scandinavica, 76, 172-182.
- Sinkkonen, M., & Pulkkinen, L. (1996). Elämänrakenne parhaassa aikuisiässä. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja, 333.
- SPSS Incorporated. (1996). SPSS Base 7.0 for Windows. User's guide. Chicago: Kirjoittaja.

- Stevenson, J., & Fielding, J. (1985). Ratings of temperament in families of young twins. British Journal of Developmental Psychology, 3, 143-152.
- Thiessen, D., Young, R. K., & Delgado, M. (1997). Social pressures for assortative mating. Personality and Individual Differences, 22, 157-164.
- Till, A., & Freedman, E. M. (1978). Complementarity versus similarity of traits operating in the choice of marriage and dating partners. The Journal of Social Psychology, 105, 147-148.
- Vandenberg, S. G. (1972). Assortative mating, or who marries whom?. Behavior Genetics, 2, 127-157.
- Waller, N. G., Kojetin, B. A., Bouchard, T. J., Lykken, D. T., & Tellegen, A. (1990). Genetic and environmental influences on religious interests, attitudes, and values: A study of twins reared apart and together. Psychological Science, 1, 1-5.
- Watkins, M. P., & Meredith, W. (1981). Spouse similarity in newlyweds with respect to specific cognitive abilities, socioeconomic status, and education. Behavior Genetics, 11, 1-21.
- Winch, R. F., Ktsanes, T., & Ktsanes, V. (1954). The theory of complementary needs in mate-selection: An analytic and descriptive study. American Sociological Review, 19, 241-249.

LIITE1. Emootion ja käyttäytymisen säätelyn malli (Pulkkinen, 1994, 1995, 1996, 1997)

Koodi _____

LIITE 2. Sosioemotionaalisen käyttäytymisen itsearviointilomake (Self-Rating of Socio-Emotional Behavior; Pulkkinen)

Kuinka hyvin Sinuun sopivat seuraavat luonnekuvaukset?

	Kuvaus sopii			
	oikein hyvin	aika hyvin	joskus	ei sovi
1. Olen luotettava ja tasapainoinen. Säilytän malttini yllättävissäkin tilanteissa.	1	2	3	4
2. Olen energinen, toimielias ja paljon toisten seurassa, harrastuksissa tai ystävien kanssa.	1	2	3	4
3. Annan helposti periksi, vältän ristiriitatilanteita ja käyttäydyn yleensä odotusten mukaisesti.	1	2	3	4
4. Minun on vaikea keskittyä samaan asiaan, mielialani vaihtelevat ja hermostun helposti.	1	2	3	4
5. Olen arka, jännitän toisten seurassa ja vältän uusia tilanteita.	1	2	3	4
6. Suutun usein ja joudun helposti riitaan tai tappeluun.	1	2	3	4
7. Olen hiljainen, syrjäänvetäytyvä ja paljon omissa oloissani.	1	2	3	4
8. Ratkaisen hankalat tilanteet järkevästi, neuvotellen ja otan toiminnassani myös muut huomioon.	1	2	3	4

Koodi _____

LIITE 3. Yhdistelmälomake (osia Karolinska Scales of Personality-¹ sekä The Aggression Questionnaire² -kyselyistä)

Rastita itseesi sopiva vaihtoehto.

	Ei sovi lainkaan	Ei sovi kovin hyvin	Sopii melko hyvin	Sopii täysin
1. Tarkkailen itseäni melkein pä seurassa kuin seurassa. ☐	☐	☐	☐	☐
2. Joskus saatan menettää malttini ilman mitään hyvää syytä. ☐	☐	☐	☐	☐
3. Joskus minusta tuntuu, etten saa tarpeeksi ilmaa hengittääkseni. ☐	☐	☐	☐	☐
4. Toimin herkästi hetken mieli johteesta, ajattelematta asioita sen tarkemmin. ☐	☐	☐	☐	☐
5. Kuulun niihin ihmisiin, jotka ovat liian herkkiä ja loukkaantuvat helposti. ☐	☐	☐	☐	☐
6. Innostun usein uusista ideoista ja ehdotuksista niin, että unohdan ottaa selvää, onko niillä haittapuolia. ☐	☐	☐	☐	☐
7. Uskallan harvoin avata suutani keskustelussa, koska minusta tuntuu, että muut eivät pidä mielipiteitäni minkään arvoisina. ☐	☐	☐	☐	☐
8. Kun ihmiset ärsyttävät minua, saatan kertoa heille, mitä heistä ajattelen. ☐	☐	☐	☐	☐
9. Tunnen usein jäykkyyttä ja jännitystä kehossani. ☐	☐	☐	☐	☐
10. Usein käy niin, että ryhdyn hoitamaan asioita liian hätköiden. ☐	☐	☐	☐	☐
11. Ikävistä kokemuksista selviytyminen vaatii minulta erityisen paljon aikaa. ☐	☐	☐	☐	☐
12. Minulla on vaikeuksia hillitä kiukkuani. ☐	☐	☐	☐	☐
13. Yrittäessäni nukahtaa huomaa usein, että lihakseni ovat aivan jännittyneet. ☐	☐	☐	☐	☐

(jatkuu)

LIITE 3. (jatkuu)

	Ei sovi lainkaan	Ei sovi kovin hyvin	Sopii melko hyvin	Sopii täsmälleen
14. Suhtaudun elämään kevyesti.	☐	☐	☐	☐
15. Tunnen usein itseni epävarmaksi tavatessani ihmisiä, joita en tunne kovin hyvin.	☐	☐	☐	☐
16. Jos joku ärsyttää tahallaan minua, en epäröi kertoa hänelle, mitä hänestä ajattelen.	☐	☐	☐	☐
17. Usein huomaan, että pitelen lukemaani sanomalehteä liian tiukasti.	☐	☐	☐	☐
18. Pidän itseäni impulsiivisena, eli ihmisenä joka toimii hetken mielihohteesta.	☐	☐	☐	☐
19. Tuskailen kauan etukäteen, kun aion ryhtyä johonkin.	☐	☐	☐	☐
20. Olen luonteeltani valtavan tarkka.	☐	☐	☐	☐
21. Melko usein huomaan purevani leukoja yhteen ilman syytä.	☐	☐	☐	☐
22. Suuttuessani sanon joskus ilkeyksiä.	☐	☐	☐	☐
23. Iltaa kohti saan usein päänsärkyä, joka on kuin rautavanne otsan ympärillä.	☐	☐	☐	☐
24. Jos joku karjuu minulle, karjun takaisin.	☐	☐	☐	☐

KSP-persoonallisuuskyselyn skaalat:

Psyykinen ahdistuneisuus: väittämät 1, 5, 7, 11, 15, 19

Somaattinen ahdistuneisuus: väittäjä 3

Lihaskäntäminen: väittämät 9, 13, 17, 21, 23

Impulsiivisuus: väittämät 4, 6, 10, 14, 18, käänteisenä 20

Verbaalinen aggressio: väittämät 16, 22, 24

Bussin ja Perryn aggressiokyselyn skaalat:

Suuttumus: väittämät 2, 12

Verbaalinen aggressio: väittäjä 8

1: af Klinteberg, Schalling & Magnusson (1986, 1990); Schalling, Åsberg, Edman & Orelan (1987)

2: Buss & Perry (1992)

LIITE 4. Emotionaalista kontrollia mittaava kyselylomake (Emotion Control Questionnaire¹)

Rengasta kunkin alla olevan väittämän kohdalle KYLLÄ tai EI sen mukaan, kuinka hyvin se mielestäsi kuvaa juuri sinua. Jos jokin väittämä ei pidä täysin paikkaansa eikä liioin ole väärin, rengasta se vaihtoehto, joka mielestäsi sopii sinuun parhaiten. Ellet ole ollut senkaltaisessa tilanteessa, josta väittämässä on kyse, vastaa sen mukaan kuinka uskoisit käyttäytyväsi, jos sellaista tapahtuisi.

1. Kun joku saa minut pois tolaltani, yritän olla näyttämättä tunteitani.	KYLLÄ	EI
2. Jos joku sattuisi tyrkkäämään minua, minä tyrkkäisin takaisin.	KYLLÄ	EI
3. Sellaiset asiat, jotka saavat minut pois tolaltani tai suutuksiin, muistan pitkän aikaa jälkeenpäin.	KYLLÄ	EI
4. Ihmisten on vaikea nähdä minusta, olenko kiihtynyt jostakin asiasta vai en.	KYLLÄ	EI
5. Teen tai sanon usein asioita, joita kadun myöhemmin.	KYLLÄ	EI
6. Melkein kaikki, mitä teen, on loppuun saakka mietittyä.	KYLLÄ	EI
7. En yleensä kannaa kaunaa - kun jokin on ohi, se on ohi, enkä mieti sitä enää.	KYLLÄ	EI
8. Jos joku ystäväni lainaa minulta jotakin ja palauttaa sen likaisena tai rikkinäisenä, en yleensä sano mitään koko asiasta.	KYLLÄ	EI
9. Kiihdyn kun vain ajattelenkin asioita, jotka ovat saaneet minut pois tolaltani joskus aikaisemmin.	KYLLÄ	EI
10. Muutan usein mieltäni.	KYLLÄ	EI
11. Jos kävisi niin että joku löisi minua, minä löisin takaisin.	KYLLÄ	EI
12. Näytän harvoin mitä minusta tuntuu.	KYLLÄ	EI

(jatkuu)

LIITE 4. (jatkuu)

13. Sanon usein asioita ajattelematta, että saattaisin hermostuttaa tai järkyttää toisia puheillani.	KYLLÄ	EI
14. Huomaan usein ajattelevani yhä uudelleen asioita, jotka ovat suututtaneet minua.	KYLLÄ	EI
15. Jos yllätyn iloisesti, osoitan välittömästi, kuinka hyvilläni olen.	KYLLÄ	EI
16. Kun jokin asia painaa minua, puhun siitä mielelläni jollekulle.	KYLLÄ	EI
17. Jos joku sanoo jotakin typerää, minä sanon siitä hänelle.	KYLLÄ	EI
18. Jos näen jonkun työntyvän jonoon edelläni, en yleensä kiinnitä asiaan sen kummempaa huomiota.	KYLLÄ	EI
19. Mielenkiintoni kohteet vaihtelevat nopeasti.	KYLLÄ	EI
20. En arastele ilmaista tunteitani.	KYLLÄ	EI
21. Pitkänkin ajan päästä mietin keinoja, joilla voisin antaa samalla mitalla takaisin sellaisille ihmisille, jotka ovat suututtaneet minut.	KYLLÄ	EI
22. En koskaan unohda niitä, jotka ovat saaneet minut suuttumaan tai hermostumaan, vaikka kyseessä olisi ollut pienikin asia.	KYLLÄ	EI
23. Minulle sattuu usein kömmähdyksiä.	KYLLÄ	EI
24. Jos saan ikäviä uutisia silloin, kun toisia ihmisiä on paikalla, yritän tavallisesti olla näyttämättä miltä minusta tuntuu.	KYLLÄ	EI
25. Minun on vaikea ottaa etäisyyttä asioihin, jotka ovat saaneet minut täysin pois tolaltani.	KYLLÄ	EI

Faktorit ja niihin kuuluvat väittämät

Benign control: väittämät 6 ja käänteisenä 5, 10, 13, 19, 23
 Aggression kontrollointi: väittämät 8, 18 ja käänteisenä 2, 11, 17
 Emotionaalinen ehkäisy: väittämät 1, 4, 12, 24 ja käänteisenä 15, 16, 20
 Märehtiminen: väittämät 3, 9, 14, 21, 22, 25 ja käänteisenä 7

1: Roger & Najarian (1989); Roger & Nesshoever (1987)

LIITE 5. Perheilmapiirilomake (Hansson, 1989a, 1989b)

Millaisena pidät tämänhetkisen perheesi ilmapiiriä ja tunnelmaa?

Alleiviivaa ne sanat, jotka mielestäsi parhaiten kuvaavat perhettäsi (ainakin 15 sanaa).

Miellyttävä	Odotteleva	Hienotunteinen
Järjestynyt	Hajanainen	Passiivinen
Hyvä	Epätoverillinen	Sulkeutunut
Ärtynyt	Lapsellinen	Suvaitseva
Aikuismainen	Luonnollinen	Tylsä
Tahdoton	Juhlallinen	Tyytymätön
Hämmentynyt	Osallistuva	Luonnoton
Pelokas	Järkevä	Moittiva
Toverillinen	Onnellinen	Kriittinen
Ystävällinen	Raskas	Lämmin
Itsenäinen	Rauhaton	Turvallinen
Alakuloinen	Voimakas	Helppo
Villi	Kiireinen	Työteliäs
Hermostunut	Huono	Asiallinen
Läheinen	Räjähdysaltis	Leikkisä
Kylmä	Mielekäs	Kova
Vakaa	Epävarma	Sopuisa
Tarkoitukseton	Epävakaa	Solidaarinen
Epäonnistunut	Sotkuinen	Eloisa
Varma	Aktiivinen	Rauhallinen
Herkkä	Ankea	Rakastava
Kehuva	Epämiellyttävä	Estävä
Varovainen	Avoim	Salliva
Kypsä	Häikäilemätön	Keveä
Tärkeä	Välinpitämätön	Epäluuloinen
Välitön	Suvaitsematon	Persoonallinen
Nöyrä	Tunteeton	Jännittynyt
Pehmeä	Teennäinen	
Aggressiivinen	Persoonaton	

Jos mieleesi tulee muita sanoja, jotka voisivat kuvata sinun perhettäsi, voit kirjoittaa ne tähän:

LIITE 6. Lasten perheilmapiirikysely

(...)

9. Mitkä piirteet ja missä määrin kuvaavat kotisi ilmapiiriä? Arvioi jokainen väite erikseen:

Pitää paikkansa:	täysin	melko hyvin	jossain määrin	vain vähän	ei ollenkaan
Lämmin, huolehtiva	1	2	3	4	5
Innostava, kannustava	1	2	3	4	5
Luottava, ymmärtävä	1	2	3	4	5
Avoin	1	2	3	4	5
Ankara	1	2	3	4	5
Epäoikeudenmukainen	1	2	3	4	5
Riitaisa	1	2	3	4	5
Välinpitämätön	1	2	3	4	5